

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

SINIF EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**4. VE 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ DİL VE
ANLATIM YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin NAR

TOKAT

Kasım, 2019

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEMEL EĞİTİM ANA BİLİM DALI

SINIF EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**4. VE 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ DİL VE
ANLATIM YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hüseyin NAR

Danışman: Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

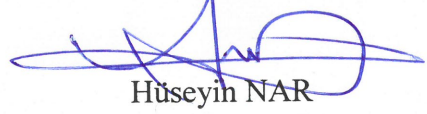
TOKAT

Kasım, 2019

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: 01/11/2019

Hüseyin NAR

JÜRİ İMZA SAYFASI

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Hüseyin NAR'ın "4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi" adlı çalışması 15/11/2019 tarihinde jürimiz tarafından Temel Eğitim Anabilim Dalı Sınıf Eğitimi Programında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Dr. Öğr. Üyesi Engin ZABUN

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ

Üye : Doç.Dr. Beytullah KARAGÖZ

Engin ZABUN
Ömer Faruk SÖNMEZ
Beytullah KARAGÖZ

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

03/11/2019
Enstitü Müdürü

Doç.Dr.Kerem KILIÇER
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Ders kitapları, istendik davranış oluşturma sürecinde çok önemli yere sahiptir. Eğitimin her aşamasında ders kitaplarının etkin bir şekilde kullanılmakta olması ders kitaplarının önemini artırmaktadır. Her yönüyle iyi hazırlanmış ders kitaplarının öğrenmenin istenilen düzeyde olmasına ve kazanımların gerçekleştirilmesine katkı sağlayacağı kuşkusuzdur. Dil ve anlatım yönünden doğru hazırlanan ders kitaplarının, özellikle dilimizi doğru bir şekilde öğrenme ve kullanmada çok önemli yeri olduğu düşünülmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışmada bana yol gösteren her aőamada emeğini esirgemeyen danıőmanım değerli hocam Sayın Doç. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ'e, bilimsel desteğini esirgemeyen Sayın Doç. Dr. zkan SAPSAğLAM'a ve biricik oğluma sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Hüseyin NAR

ÖZET

4. VE 5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ DİL VE ANLATIM YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Nar, Hüseyin

Yüksek Lisans, Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ömer Faruk Sönmez

Kasım 2019, xii + 85 sayfa

Ders kitapları eğitim öğretim sürecinde kullanılan ve öğrenciler için büyük öneme sahip en önemli materyallerdir. Her anlamda işlevsel olarak hazırlanmış ders kitapları istendik davranış değişikliği oluşturma sürecine muhakkak önemli katkı sağlayacaktır. İşlevsel olmayan ve eksikliklerin olduğu ders kitaplarının öğrencilerin yanlış öğrenmelerine neden olacağı ortadadır. Türkçenin doğru öğrenilmesi ve doğru bir şekilde kullanılması için öğrencilere rol model olan ders kitaplarının özenle hazırlanması önem arz etmektedir.

Araştırma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde problem durumu, sosyal bilgiler dersi, ders kitapları ve dil ve anlatım ile ilgili kuramsal bilgiler, alt problemler, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almıştır. İkinci bölümde kavramsal çerçeve ve ilgili araştırmalara, üçüncü bölümde araştırmanın yöntemiyle ilgili bilgilere, dördüncü bölümde bulgulara yer verilmiştir. Beşinci bölümde tartışma kısmına, altıncı bölümde ise sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Bu araştırmada, 2018-2019 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulan Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitapları dil ve anlatım yönünden incelenmiştir. Araştırmada ders kitaplarının işlevsel bir biçimde hazırlanıp hazırlanmadığının belirlenmesi ve ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden eksiklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu inceleme sonucunda, noktalama işaretlerinin genel olarak sınıf düzeyine uygun kullanıldığı belirlenmiştir. Noktalama işaretlerinin kullanımında 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında f(11), 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ise f(11) hata görülmüştür. Yazım yanlışlarının 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders

kitabında çok fazla yapıldığı f(60), 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ise f(6) yazım yanlış yapıldığı belirlenmiştir. Tümcelerin yapısı ve anlatımı ile ilgili olarak 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında, 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına göre daha fazla hata yapıldığı belirlenmiştir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yabancı dil kökenli sözcüklere 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına göre daha çok yer verilmiştir. Anlatımın sade ve anlaşılır olması için aynı anlama gelen ifadelerin kullanılmaması noktasında kitaplarda hatalara rastlanılmıştır. İncelenen ders kitapları 2019-2020 eğitim-öğretim yılında da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulmaktadır ve aynı hataların yeni basımlarında da tekrarlandığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Bilgiler, ders kitabı, dil ve anlatım

ABSTRACT

EVALUATION OF 4TH AND 5TH GRADE SOCIAL STUDIES COURSE BOOKS IN TERMS OF LANGUAGE AND EXPRESSION

Nar, Hüseyin

Master's Thesis, Division of Primary Education

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Ömer Faruk Sönmez

November 2019, xii + 85 pages

Textbooks are the most important materials used in the educational process and of great importance for the students. Functionally prepared textbooks in every sense will definitely contribute to the process of creating desired behavior change. It is clear that non-functional textbooks with deficiencies will cause students to learn incorrectly. In order to learn Turkish correctly and use it correctly, it is important to prepare the textbooks which are role models for the students.

The research consists of six chapters. In the first part, the problem situation, social studies course, textbooks and theoretical information about language and expression, sub-problems, aim of research, importance of research, assumptions, limitations and definitions are given. In the second part, conceptual framework and related research, in the third part information about the method of the research, in the fourth part the findings are given. In the fifth section, the discussion section and in the sixth section, conclusions and suggestions are given.

In this research, Social Studies 4th and 5th grade textbooks taught in schools affiliated to the Ministry of National Education in 2018-2019 academic year were examined in terms of language and expression. The aim of the study was to determine whether the textbooks were prepared in a functional way and to determine the deficiencies of the textbooks in terms of language and expression. As a result of this examination, it was determined that punctuation marks were generally used in accordance with class level. In the use of punctuation marks, f(11) mistakes were found in the 4th grade Social Studies textbook and f(11) mistakes were found in the 5th grade

Social Studies textbook. It was determined that spelling mistakes were made too much in the 5th grade Social Studies textbook f(60), and in the 4th grade Social Studies textbook f(6) spelling mistakes were made. It was determined that more mistakes were made in the 5th grade Social Studies textbook than the 4th grade Social Studies textbook regarding the structure and expression of the sentences. In the 4th grade Social Studies textbook, the words of foreign language origin are given more place than the 5th grade Social Studies textbook. In order to make the narrative simple and understandable, errors were found in the books in terms of not using the expressions of the same meaning. In the 2019-2020 academic year, the textbooks examined were also taught in schools affiliated to the Ministry of National Education and it was observed that the same mistakes were repeated in new editions.

Keywords: Social Studies, textbook, language and expression

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	ii
ÖN SÖZ.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi.....	3
Sayıtlar	3
Sınırlılıklar	4
Tanımlar	4
BÖLÜM II	5
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	5
Sosyal Bilgiler Dersi ve Önemi.....	5
Ders Kitapları ve Önemi	7
Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım	9
İlgili Araştırmalar.....	12
BÖLÜM III	18
YÖNTEM	18
Araştırma Modeli	18
Çalışma Grubu	19
Veri Toplama Süreci	19
Verilerin Çözümlemesi	19
BÖLÜM IV	21
BULGULAR.....	21

2018 Yılında Basılan Sosyal Bilgiler Dördüncü Sınıf Ders Kitabına İlişkin Bulgular.....	21
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	21
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	23
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	27
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	29
Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	32
Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	36
2018 Yılında Basılan Sosyal Bilgiler Beşinci Sınıf Ders Kitabına İlişkin Bulgular.....	39
Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	39
İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	40
Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	43
Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	53
Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	55
Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	59
BÖLÜM V	67
TARTIŞMA	67
BÖLÜM VI.....	71
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	71
Dördüncü Sınıf Ders Kitabına İlişkin Sonuçlar	71
Beşinci Sınıf Ders Kitabına İlişkin Sonuçlar	73
Öneriler	75
KAYNAKÇA.....	77
EKLER.....	81
Ek 1. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Dış Kapağı	81
Ek 2. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İç Kapağı	82
Ek 3. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Dış Kapağı.....	83
Ek 4. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İç Kapağı	84
Ek 5. Özgeçmiş	85

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Noktalama İşaretlerinin Kullanımı ile İlgili Hataların Dağılımı.....	23
Tablo 2. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Tespit Edilen Yazım Yanlışlarının Dağılımı	27
Tablo 3. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Kullanılan Türkçe Kökenli Olmayan Sözcüklerin Dillere Göre Dağılımı.....	32
Tablo 4. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Tümcelerın Ögeleri ve Anlatımı ile İlgili Hataların Dağılımı.....	36
Tablo 5. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Noktalama İşaretlerinin Kullanımı ile İlgili Hataların Dağılımı	40
Tablo 6. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Tespit Edilen Yazım Yanlışlarının Dağılımı	43
Tablo 7. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Kullanılan Türkçe Kökenli Olmayan Sözcüklerin Dillere Göre Dağılımı.....	56
Tablo 8. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Tümcelerın Ögeleri ve Anlatımı ile İlgili Hataların Dağılımı.....	59

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	Türk Dil Kurumu
EBA	Eğitim Bilişim Ağı
S.	sayı
s.	sayfa
Yay.	Yayınları/ Yayınevi
f	Frekans
%	Yüzde

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmada ele alınan problemle ilgili olarak problem durumu, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar adlı alt bölümler yer almaktadır.

Problem Durumu

İstendik davranışlar oluşturma sürecinin ilk yılları olan ilkokulda ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden doğru hazırlanmış olması öğrenciler için kuşkusuz çok önemlidir. Ders kitaplarında yapılan hatalar, öğrencilerde düzeltilmesi zor, yanlış öğrenmelere neden olabilmektedir. Her yönüyle doğru ve etkili hazırlanan ders kitapları yanlış öğrenmelerin önüne geçeceği gibi kalıcı öğrenmeyi sağlayacağı da muhakkaktır. Kılıç (2008), ders kitaplarının çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor becerilerinin gelişmesinde katkısı en yüksek olan materyallerden biri olduğunu ve özellikle ilköğretim çağında ders kitaplarının özel bir önemi olduğunu belirtmektedir.

Küçükkaragöz (2007), çocukların, sözcük dağarcığını hızlı ve önemli bir biçimde, ilköğretim döneminde zenginleştirdiğini belirtmektedir. Ayrıca çocukların okuma ve yazma öğrendikten sonra, ilkokul öğrenimi süresince günlük yaşamda kullanması gereken sözcüklerin büyük bir bölümünü öğrendiklerini ve bunlara değişik bilgi dallarına ait yeni sözcükler ve terimler kattıklarını da eklemektedir.

Kabapınar (2003), Sosyal bilimlerin insan merkezli, insanın insanla, toplumla ve başta devlet olmak üzere diğer kurumlar ile olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı olduğunu belirtir.

Tertemiz, Ercan, Kayabaşı (2001), Sosyal Bilgiler alanında yazılan ders kitapları için geliştirilecek ölçütleri şu başlıklar altında toplamışlardır:

A- Ders Kitaplarının Fiziksel Özellikleri

B- Ders Kitaplarında Eğitsel Tasarım

1- Hedefler (Amaçlar) Açısından

2- İçerik açısından

3- Öğrenme-Öğretme Süreci açısından

4- Değerlendirme açısından

C- Görsel Tasarım

D- Dil ve Anlatım (Tertemiz ve diğerleri, 2001, s. 4-7)

Ders kitapları üretilmiş bilgileri aktarırken, yeni düşüncelerin oluşmasına zemin hazırlayarak, bilgi üretilmesine de kaynaklık edebilir. İletişim sürecinde ders kitabı, kaynağı; okuyucu, alıcıyı; kitabın dili ve anlatımı da, kanalı oluşturmaktadır (Kılıç ve Seven, 2011, s. 107).

Problem tümcesi: Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitapları dil ve anlatım yönünden işlevsel bir biçimde hazırlanmış mıdır?

Alt Problemler

4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında:

1. Kullanılan noktalama işaretleri Türkçe Öğretim Programı'na göre sınıf düzeyine uygun mudur?

2. Kullanılan noktalama işaretlerinde hatalar yapılmış mıdır?

3. Yazım kurallarına uyulmuş mudur?

4. Sözcüklerin kullanımında bir örneklik sağlanmış mıdır?

5. Türkçe sözcüklerin kullanılmasına özen gösterilmiş midir?

6. Tümcenin öğeleriyle ilgili olarak temel kurallara uyulmuş mudur ve tümce anlatım bakımından doğru mudur?

Araştırmanın Amacı

Kolaç (2003), bireyin ana dilini bilinçli kullanma sorumluluğunun ve becerisinin geliştirilmesinin ilköğretimde başladığını belirtir ve bunun gerçekleştirilmesi için de ders kitaplarına önemli görevler düştüğünü vurgular.

Güneş (2002), ders kitaplarının bilgi edinmenin temel aracı olduğunu ve ders kitaplarının kullanımının kolay olduğunu; ayrıca ders kitapları ile öğrencilerin etkili bir belleğe sahip olabileceğini ifade eder. Tüm bu nedenlerden dolayı verimli, etkileyici ve sistemli ders kitaplarının hazırlanmasının önemini belirtmektedir.

Bu araştırmanın amacı; Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden incelenerek eksikliklerin belirlenmesi ve gelecekte kullanılacak olan bu ders kitaplarının daha işlevsel hâle getirilmesidir.

Araştırmanın Önemi

İlköğretimin ilk yıllarında ders kitaplarında yapılan hatalar, öğrenciler tarafından fark edilememekte olup bu durum kalıcı veya düzeltilmesi zor yanlış öğrenmelere neden olması olasıdır. Yanlış öğrenmeler beraberinde Türkçe'yi doğru kullanmada sıkıntılara neden olabilir. Ders kitaplarının Türkçe'yi doğru öğrenmede ve kullanmada çok önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Ana dilini istenilen seviyede öğrenemeyen bireyler sağlıklı iletişim kurmada ve kendini ifade etmede zorlanması olasıdır. Bireye, ana diline bilinçle yaklaşma ve onu bilinçli kullanma sorumluluğu ve becerisi ilköğretim basamağından itibaren kazandırılmaya başlanır. Bu bağlamda ders kitaplarına önemli görevler düşmektedir (Kolaç, 2003, s. 111). Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarının incelenerek yapılan yanlışlıkların ortaya konması bu araştırmanın önemini oluşturmaktadır.

Sayıtlar

1. Ders kitaplarının incelenmesinde kullanılan dil ve anlatım ile ilgili niteliklerin yeterli olduğu varsayılmıştır.
2. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında okutulan Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitapları için yapılan analizlerin güvenilirliğini sağlamak adına birkaç uzmandan kanaat almak yeterlidir.

Sınırlılıklar

Bu çalışma;

1. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulan Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarıyla,

2. Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarının dil ve anlatım özellikleriyle sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler: İlköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden, 1996, s. 8).

Ders Kitabı: Ders kitapları öğretme ve öğrenme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğrenebileceğini ve öğretmenlerin de neler öğreteceğini önemli ölçüde belirleyen kaynaklar olduğundan, öğretmen ve öğrencinin temel başvuru kaynağıdır. Ders kitapları hem formal hem de informal eğitim etkinliklerine yönelik kararlar üzerinde önemli etkilere sahip olduklarından okul programının gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir (Tertemiz ve diğerleri, 2001, s. 1).

Dil: İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için sözcüklerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban (<http://tdk.gov.tr/index>).

Anlatım: Bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir konuyu söz veya yazı ile bildirme, ifade (<http://tdk.gov.tr/index>).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırma konusu kapsamında kuramsal çerçeve ve ilgili araştırmalar açıklanmıştır.

Sosyal Bilgiler Dersi ve Önemi

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005).

Doğanay (2005), tarafından yapılan tanıma göre; sosyal bilgiler, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içerisinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanıdır.

Öztürk (2012), sosyal bilgileri “hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşerî bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programı” şeklinde tanımlamaktadır.

Safran (2008), sosyal bilgiler eğitiminin ülkemizde hedeflenen seviyeye ulaşmadığı, gerek vatandaşlık görevleri, gerekse ortak kültürel değerler noktasında bazı eksikliklerin olduğunu belirtir. Ülkemizde istenilen düzeyde etkin, duyarlı, sorumlu, vatansever, hoşgörülü, üretken bireyler yetiştirmenin yolunun sosyal bilgiler öğretiminden geçtiğini belirtir. Sönmez (1999), sosyal bilgileri, toplumsal gerçekleri kanıtlamaya dayalı bir bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen yaşamdan

bilgiler olarak görür. Sosyal Bilgileri diğer tüm sosyal bilimlerin, felsefenin ve diğer etkinliklerin kesiştiği bir alan olarak ifade eder.

Safran (2008), eğitim kurumlarında etkin bir vatandaş olmak için öğrencilere gereken bilgi, beceri ve değerlerin önemli bir kısmının ilköğretimde, özellikle de Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılmaya çalışıldığını belirtir.

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi ile yurttaşlık görevleri ve sorumlulukları, toplumda insanların birbirleriyle ilişkileri, ekonomik yaşamı, çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yeteneklerini geliştirme amaçlanmaktadır (Erden, 1996, s. 31).

Can, Yaşar ve Sözer (1998), Sosyal Bilgiler dersinde bireyin, içinde yaşadığı toplumsal çevresini, geçmişi, bugünü ve geleceği daha yakından tanıma fırsatı bulacağını ve çocukların toplumsal kişiliğinin oluşumunda ve geliştirilmesinde de bu dersin önemli bir işlevi olduğunu belirtir.

Sosyal Bilgiler dersi 1916'dan sonra Amerikan pragmatizmi ve sosyal yapısından kaynaklanan gereksinimler neticesinde ortaya çıkan bir derstir. Bu dersin ortaya çıkışı iki gerekçe ile açıklanabilir; birincisi, 1890'lı yıllardan itibaren Amerika Birleşik Devletlerine dünyanın her tarafından göç eden milyonlarca insanın, Amerikan toplumsal yapısına uyumunu sağlamak, ikincisi de John Dewey ve arkadaşlarının etkisi ile ders konularının bireylerin günlük yaşamından ve ilgilerinden alınması gerektiği anlayışıdır (Safran ve Ata, 2003, s. 339).

Güngördü (2001), ülkemizdeki Sosyal Bilgiler programının benzer başlıklarla amaçlarının bir araya getirildiğini söylemekte ve bu programın genel amaçlarını içerisinde toplayan alt başlıkları şu şekilde sıralamaktadır:

- Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları açısından
- Toplumda bireylerin birbirleriyle olan ilişkileri açısından
- Çevreyi, ülkeyi ve dünyayı tanıma kabiliyeti açısından
- İktisatlı yaşama fikrini ve kabiliyetlerini geliştirme açısından

Sözer (1998), Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına bakıldığında, bireylerin sahip olacağı kazanımlar bakımından, her biri davranışa dönüştürülecek şekilde aşağıdaki gibi gruplandırılabilirliğini belirtir:

- *Sorun çözme ve karar verme:* Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin yapıcı olma, eleştirme, üretme becerilerini geliştirir, sorunları çözme yeteneği kazanmasını sağlar.
- *Toplumsallaşma ve demokratikleşme:* Sosyal Bilgiler dersi kişiler arası ilişkileri geliştirerek, çocukların işbirliği içinde hareket etmesine ve sorumluluk bilinci kazanmasına yardımcı olur.
- *Ekonomik olma:* Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciler iktisadi olma konusunda fikir sahibi olur, ihtiyaçlarını iyi belirleme ve doğru olanı seçme alışkanlığı kazanır.
- *Vatandaşlık:* Sosyal Bilgiler dersinde öğrenciler temel vatandaşlık hak ve sorumluluklarını kavrayarak anayasa ve kanunlara uyar.

Ders Kitapları ve Önemi

Ders kitapları eğitimin en önemli ve en sık kullanılan eğitim-öğretim materyallerindedir. Ülkemizde ücretsiz olarak tüm öğrencilere ulaştırılan ders kitapları öğrencilerin en kolay ulaştığı ve onlara rehberlik eden eğitimin dayanaklarındandır. Ceyhan ve Yiğit (2003), ders kitaplarını eğitimin vazgeçilmez araçları olarak tanımlar ve eğitim-öğretim sürecinin temel dayanaklarından biri olarak görür. Ayrıca ders kitaplarını, insan kaynaklarının niteliğinin geliştirilmesinde, öğretmenler, fiziki olanaklar ve ders programları kadar önemli bir konuma sahip olduğunu vurgular.

Duman ve Çakmak (2003) ise ders kitaplarını öğrencilerin bireysel çabalarıyla dersin konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir şekilde öğrenmelerini sağlamak amacıyla hazırlanan araçlar olarak ifade eder.

Bilindiği üzere ders kitapları öğrenme-öğretme sürecinde özellikle planlı eğitim uygulamalarında öğrencilerin neler öğreneceğini ve öğretmenlerin neler öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynaktır. Ders kitabı bütün öğeleriyle öğretimin hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlar. Öğrencilerin toplumda her yönüyle söz sahibi olabilecek bir takım özelliklerle donatılması onlara sunulacak kaliteli eğitim ve kaliteli ders kitapları sayesinde gerçekleşecektir (Büyükanan, 2003).

Kabapınar (2009), ders kitaplarının, “soyut olarak müfredat programında planlanan amaç ve hedeflerin, somut olarak kendini gösterdiği materyaller olmaları” nedeniyle günümüzde hala en önemli kaynak olma özelliğini koruduğunu belirtir.

Hesapçioğlu (1994), ders kitabının, öğrencilerin dersin konularına ait bilgileri, sıralı ve doğru bir biçimde kendi kendilerine okuyarak öğrenmeleri amacıyla hazırlanan ve öğretim programlarına uygun biçimde ve özel bir amaç ile hazırlanmış yazılı bir metin olduğunu belirtmektedir.

Kılıç (2008), ise ders kitaplarının öğrencilerin okumayı sevmesi ve okuma alışkanlığı kazanması için ilköğretim sürecindeki önemini belirtir. Ayrıca ders kitaplarının bu becerileri kazandırmaya yönelik tasarlanması; içerik, görsellik gibi niteliklerine çok özen gösterilmesi gerektiğini vurgular. Özellikle eğitim öğretimin ilk yıllarında çocukların ilgilerini görsel olarak çekmeyen ve gözü yoran ders kitaplarının okuma becerisini ve kitap sevgisini kazandırmada negatif etkiye neden olacağını ifade eder.

Dökmen (1994), Çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında ve okuma ilgilerinin şekillenmesinde kitapların niteliğinin büyük önem taşıdığını vurgular. Ayrıca kitabın fiziksel görünüşünün, kullanılan dilin, içeriğinin, anlaşılabilirliğinin okuyucuyu etkilediğini belirtir.

Erkmen (1996), ders kitaplarının özen ve dikkatle hazırlanması gerektiğini belirtir. Ders kitaplarının toplumun kültürel değerlerini yansıttığını, bireylerin ve bir ulusun entelektüel gelişmesine katkı sağlayan en önemli basamak olduğunu vurgular. Ders kitaplarının bireyler, aileler, toplumlar ve ulus üzerindeki tesirleri yönünden eğitim ve öğretim sürecini etkileyen en önemli unsur olduğunu vurgular.

Kabapınar (2003), Sosyal bilimlerle ilgili tüm derslerde kullanılan ders kitaplarının etki alanlarını sıralarken; yeni kuşaklara yön vermek, ortaya çıkarılmak istenen bireylerin niteliklerini belirlemek, toplumsallaşma olgusunun içeriğini ve yönünü saptamaktır ifadelerini kullanır.

Karağöz (2009), ders kitaplarının ve metinlerin, bireylerin algı ve anlam dünyasının oluşmasında önemli bir yer tuttuğunu belirtir.

İşeri (2003), ders kitaplarının, en kolay ulaşılabilen, en işlevsel ve en sık başvuru alan eğitim araç-gereçlerinden biri olması sebebiyle okulda öğrencinin doğrudan ilişki kurabildiği bilgi ve kültür kaynağının da en temel araçlarından olduğunu belirtir. Ayrıca ders kitaplarının öğrenciye hedef-davranışları kazandırdığını, kılavuzluk

yaptığını, öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyini artırdığını, öğrencinin kişiliğini geliştirdiğini ve kültürünü artırdığını vurgular.

Ders kitapları, öğrenme-öğretme süreçlerinde, öğrencilerin neleri öğreneceği ve öğretmenlerin neleri öğreteceğini önemli ölçüde etkileyen bir kaynaktır. Öğretim araçları içinde, en çok ders kitaplarının kullanıldığı söylenebilir. Bu durum ders kitaplarının etkisini merkezileştirerek, öğretimdeki rolünü artırmaktadır. Ders kitaplarının öğretimdeki rolü şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Öğretim etkinliklerinin büyük bölümü kitabın içeriğine göre belirlenmektedir.
- 2- Sınıf içi uygulamalarda, öğretim materyali olarak en çok ders kitapları kullanılmaktadır.
- 3- Okullardaki araç-gereç eksikliği, ders kitaplarının öğretim aracı olarak seçilmesinde etkili olmaktadır.
- 4- Ders kitapları, öğretim programlarının uygulanmasında en çok başvurulan bir araçtır. Bunun nedenleri, ders kitabının öğretim programının bütün öğelerini içermeye özelliğine sahip olmasıdır denilebilir. Çünkü ders kitabı, bir eğitim programının hedef/davranış, içerik, öğrenme-öğretme (eğitim) durumları ve değerlendirme öğelerinin hepsini kapsayabilir (Kılıç ve Seven, 2002, s. 19-20).

Oğuzkan (2001), ders kitaplarını bilgi içeren ve bilgi veren araçlar olarak tanımlar. Ders kitaplarının bu çerçevede aşağıda belirtilen özelliklere sahip olması gerektiğini belirtir:

- 1- Doğruluk.
- 2- En güncel bilgiyi içermeye.
- 3- Metinler açıklayıcı şekil, resim, fotoğraf, diyagram ve benzeri içermeli.
- 4- Hedef kitlenin gelişim düzeyine uygun olmalı.
- 5- Deney ve uygulamaların kolayca ve tehlikesiz şekilde yapılabilmesi.
- 6- Resimler, metni açıklayıcı ve tamamlayıcı olmalı.
- 7- Müzikal öğeler içermeli.

Ders Kitaplarında Dil ve Anlatım

Dil, iletişimimizi sağladığı gibi bizlere kimlik veren ve aitlik duygusu hissettiren yaşamımızın bir parçasıdır. Tüm bireylerin ana dilini doğru kullanabilme becerisine sahip olması kuşkusuz çok önemlidir. Her bakımdan nitelikli hazırlanan ders kitapları Türkçenin doğru öğrenilmesi ve kullanılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kaplan (2005), bireyin konuştuğu dili hazır bulduğunu ve dilin ferde cemiyetin bağışladığı en büyük miras ve donatım olduğunu belirtir. Ana, baba, çevre, okul, çocuğa

dil vasıtasıyla cemiyetin asırlar boyunca biriktirmiş olduğu hayat tecrübesini ve kültürünü de aktardığını vurgular. Bu bağlamda ders kitaplarının ana dilimizi doğru öğrenme ve doğru kullanmada önemli bir işlevi olduğu açıktır.

Dil, toplu yaşamının doğurduğu en önemli olay ve bu yaşamının gerektirdiği en yararlı araçtır. Öğretim ve öğrenimin anahtarı, bilgi aktarmanın ve biriktirmenin biricik sağlayıcısıdır. Dil olmasaydı, uygarlık olmazdı. Bu denli önemli bir değer, görevini gereği gibi yapabilmesi, bir düzen içinde işlemesine bağlıdır. Bu düzenin adı, dil kurallarıdır (Aksoy, 2000, s. 8).

Yalçın (2001), dilin, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en doğal araç olduğunu belirtir. Dili; duygularımızı, düşüncelerimizi ve dilekelerimizi ifade etmeye yarayan ses işaretlerinin tümü olarak tanımlar. Özkırmılı (2001), dilin toplumda iletişimi sağladığını belirterek dilin ses ve anlamca ortak öğelere sahip çok yönlü bir dizge olduğunu vurgular.

Kılıç ve Seven (2002), dilin, bir iletişim aracı olduğunu, insanın iç ve dış dünyadan aldığı uyarıcılara karşı verdiği tepkilerle düşünce ürettiğini belirtir. İşte bu üretilen düşünceleri başkaları ile paylaşma ve onların düşüncelerinin anlayabilme amacıyla iletişim kurma ihtiyacının oluştuğunu ifade eder. İletişim sürecinde etkileşim gerçekleşirken, bilgi üretiminin de gerçekleştiğini ve bu açıdan da dilin, bilimsel gelişmenin temel ögesi olduğunu vurgular.

Özkırmılı (2001), anlatımı “Bir duygunun ya da düşüncenin, zihinde tasarlanan bir konunun sözle ya da yazıyla bildirilmesi” olarak tanımlamaktadır.

Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği’nde ders kitaplarında kullanılacak olan dil, anlatım ve üslupla ilgili şu açıklamalara yer verilmiştir.

- Yaşayan Türkçe doğru, güzel ve etkili kullanılır.
- Konuların işlenişinde öğrencinin seviyesine ve gelişim özelliklerine uygun olarak doğru, anlaşılır, yalın bir dil ve anlatım kullanılır.
- Dilin kullanımında, Türk Dil Kurumunun güncel Türkçe Sözlük ve Yazım Kılavuzu esas alınır (MEB, 2012, m. 8).

Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan “Taslak Ders Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait e-İçeriklerin

İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları”nda Dil ve Anlatım Yönünden Uygunluk başlığı altında şu kriterler sıralanmıştır:

Türkçe, yazı dili standartlarına uygun olarak doğru ve özenli kullanılmalıdır.

- Metinler dil ve anlatım kurallarına uygun olmalıdır.
- Kullanılan dil (söz varlığı, ifade tarzı, terminoloji, yabancı sözcük vb.) öğrenci seviyesine uygun olmalıdır.
- Metinler olumsuz örnek oluşturabilecek ifadeler içermemelidir.
- Kullanılan dilde gereksiz terimler, argo, jargon ve yöresel kullanımlar olmamalıdır.
- Türkçesi bulunan ve dilimize henüz yerleşmemiş yabancı sözcükler kullanılmamalıdır.
- Yazım yanlışları bulunmamalıdır. İmla kurallarında Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu esas alınmalıdır.
- Sözcüklerin anlamlarında Güncel Türkçe Sözlük esas alınmalıdır.
- Noktalama eksikliği, yanlışlığı ve gereksiz noktalama işareti kullanımı olmamalıdır.

Anlatım ilkelerine (akıcılık, yalınlık, açıklık, duruluk vb.) uyulmalıdır.

- Anlatım hiçbir tartışmaya yol açmadan tek bir yargıyı açıkça ifade etmelidir.
- Anlatım gereksiz söz sanatları ve sözcük öbeklerinden uzak, basit ve yalın; ifadeler sade ve anlaşılır olmalıdır.
- Anlatım gereksiz sözcüklerden, aynı anlama gelen ifadelerden ve sözcük tekrarlarından arınmış olmalıdır.
- Anlatım, metin içerisinde akıcılığı bozacak nitelikte uzun cümlelerden ve karışık ifadelerden uzak; okumayı yavaşlatmayan ve kolay okunabilir nitelikte olmalıdır.

Sözcük ve sözcük grupları bağlama dikkat edilerek kullanılmalıdır.

- Metin içerisinde kullanılan sözcük ve sözcük grupları, anlatımda yer alan olaylar ve durumların ilişki örgüsü ve bağlantısına uygun nitelikte kullanılmalıdır.
- Sözcüklerin ve sözcük gruplarının nüanslarında bağlama uygunluk gözetilmelidir.

Metinde anlatım bozukluğu bulunmamalıdır.

- İçerikte anlamsal ve yapısal anlatım bozuklukları bulunmamalıdır.

Paragraflar arasında anlam ve anlatım bütünlüğü sağlanmalıdır.

- Metni oluşturan paragraflar yapı ve anlam bakımından bir bütünlük oluşturmalıdır. Paragraflar kendi aralarında birbirleriyle uyumlu ve metnin ana düşüncesiyle ilişkili olmalıdır.

Standart bölümler belirli bir standarda bağlı kalınarak oluşturulmalıdır.

- Sözlük bölümü, sözlük hazırlama ilkelerine uygun olarak yazılmalıdır.
- Sözlük bölümü TDK Türkçe Sözlük referans alınarak hazırlanmalıdır.
- Sözlük bölümüne alınan alana ait terimler alan sözlükleri esas alınarak açıklanmalıdır.

- Sözlükte sözcükler sadece eş anlamlıları ile verilmemeli, öğrenci seviyesine uygun açıklamalara yer verilmelidir.
- Kaynakça kısmı güncel Türk Dil Kurumu Yazım Kılavuzu ve Türkçe Sözlükte yer alan kurallar esas alınarak oluşturulmalıdır.
- Kaynakça kısmında standart akademik atıf sistemlerinden biri tutarlı ve bütünlük arz edecek bir şekilde kullanılmalıdır (MEB, 2019, s. 20-22).

İlgili Araştırmalar

Esmek (2018), “İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabının Yazım Kuralları, Noktalama İşaretleri ve Dil Bilgisel Bazı Hususlar Açısından İrdelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 2016-2017 eğitim-öğretim yılında okutulan "İlköğretim Dördüncü Sınıf Türkçe Ders Kitabı"nı incelemiştir. Ders kitabını yazım yanlışları, noktalama işaretleri ve dil bilgisinin bazı hususları (sözcük yapısı, fiil çatısı, fiilimsi türleri) ve dil bilgisel anlatım bozukluğu açısından incelemiştir. Araştırmacı, kitapta on altı adet yazım yanlışları, noktalama işaretlerinin yerli yerinde ve kuralına uygun şekilde kullanılmamasından kaynaklanan on sekiz hata ve kitapta on üç adet dil bilgisel anlatım bozukluğu tespit etmiştir.

Erol (2010), “Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının Dil ve Anlatım Yönünden Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde 2005, 2006, 2007 ve 2008 yıllarında 1, 2 ve 3. sınıflarda okutulan Hayat Bilgisi ders kitaplarını incelemiştir. Araştırmanın sonucunda kitaplarda noktalama ve yazım kurallarına gerekli özenin gösterilmediği, sözcük sayılarının sınıf seviyelerinin üzerinde olduğu, bir örneklik kuralına uyulmadığı, tümcenin öğeleriyle ilgili yanlışlıklar yapıldığı, paragraflarda anlam ve mantık ilişkilerine dikkat edilmediği, noktalama işaretleriyle ilgili olarak kitaplarla Türkçe programının örtüşmediği, sonuç olarak ders kitaplarının işlevsel biçimde hazırlanmadığı belirtilmiştir.

Şahin (2010), “İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitaplarının Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde 5. sınıf okutan 299 öğretmenin, sosyal bilgiler beşinci sınıf ders kitapları hakkındaki görüş ve tutumlarını araştırmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenler ders kitaplarını teknik, tasarım ve düzenleme, içerik, dil ve anlatım, ölçme değerlendirme bakımından genel olarak olumlu değerlendirmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitaplarında yazım ve noktalama hatalarının olduğunu ve baskı hatalarının bulunduğunu belirtmiştir.

Karabiyik (2006), “İlköğretim 6.-8. Sınıflar Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Yanlışları” adlı yüksek lisans tezinde 1999-2003 yılları arasında okutulmak üzere onaylanmış ilköğretim okulları 6.-8. sınıflar Türkçe ders kitaplarını incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre ders kitaplarında en sık yazım ve noktalama yanlışı yapıldığını belirlemiştir.

Esengül (2006), “İlköğretim 8.Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil ve Anlatım Yanlışları” adlı yüksek lisans tezinde üç adet ilköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitabını incelemiştir. Araştırmacı üç kitapta toplam 243 dil yanlışı belirlemiş olup bu yanlışların 86'sı sözcük, 37'si ek, 36'sı öge, 35'i tamlama, 29'u anlam, 10'u deyim, 10'u ise dizgi yanlışıdır. Araştırmacı çalışmasında, Türkçe ders kitaplarında çok fazla dil yanlışı bulunduğu, doğru bir dil eğitimi için bu kitaplarla düzgün bir ana dili eğitimi vermenin zor olduğunu vurgulamıştır.

Daşcan (2000), “İlköğretim 6. ve 7. Sınıflarda Okutulan Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Öğrenci Başarısına Etkisi Konusunda Uzman, Denetçi, Yönetici ve Öğretmen Görüşleri Nelerdir” adlı yüksek lisans tezinde sosyal bilgiler ders kitaplarının öğrenci başarısına etkisi konusunda uzman, denetçi, yönetici ve öğretmen görüşlerini incelemiştir. Araştırma bulgularına göre, mevcut duruma uzmanlar ve denetçiler kısmen ve çoğunlukla, yöneticiler ve öğretmenler çoğunlukla ve bütünüyle; olması gereken duruma ise, uzmanlar ve denetçiler çoğunlukla ve bütünüyle, yöneticiler ve öğretmenler kısmen ve çoğunlukla seçeneklerinde katılmaktadırlar. Araştırmacı ders kitaplarının olması gereken nitelikler bağlamında içerik, üretim, tasarım ve dil açısından yeniden gözden geçirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Toprak (1993) “İlkokul Ders Kitaplarının Öğretim Programına Uygunluğunun Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde ilkokul 4. ve 5. sınıf Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik ders kitaplarını, 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Yapılan araştırma sonucunda öğretmenler dil ve anlatım bağlamında ilgili ders kitaplarını yetersiz bulmuştur.

İşbilir (2019), “5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Öğretmen Görüşlerine Göre İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 45 maddeden oluşan "Ders Kitabı İnceleme Anket Formu" kullanarak 120 sosyal bilgiler öğretmeni ile görüşmüştür. Sosyal bilgiler öğretmenleri kitabı, fiziksel tasarım, içerik, görsel tasarım, dil ve

anlatım, ölçme değerlendirme alt boyutları açısından değerlendirmiş ve kitabı genel anlamda yeterli görmüşlerdir.

Sümengen (2010), “2007-2008 Öğretim Yılı İlköğretim IV. ve V. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Pedagojik Açıdan Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde 2007-2008 öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında okutulan Sosyal Bilgiler ders kitaplarının Ders Kitabı Hazırlama ve Yazma Mevzuatına uygunluk derecesini tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmanın sonucunda ders kitaplarında kullanılan dil ve anlatımın, günlük yaşamda kullanılan dili yeteri kadar yansıtmadığı belirlenmiştir.

Akbuğa (2010), “İlköğretim Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri (Konya İli Örneği)” adlı yüksek lisans tezinde 2006-2007 eğitim-öğretim yılında Konya ili ilköğretim kurumlarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarını incelemiştir. Araştırmacı 55 sorudan oluşan anket formu kullanarak ders kitaplarını, bilimsel içerik, dil ve anlatım, görsel düzen ve biçimsel özellikleri açısından değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre öğretmenler ders kitaplarını genel olarak olumlu bulmuşlardır. Bu çalışmaya katılan öğretmenler dil ve anlatım bakımından ilgili ders kitaplarını genel anlamda uygun bulmakta fakat metinler arasındaki bağlantının açık bir şekilde kurulamadığını belirtmektedirler.

Kulantaş (2007), “4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılan, Öğrenci Ders ve Çalışma Kitapları İle Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Öğretmen, Öğrenci ve Veli Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı doktora tezinde, Sosyal Bilgiler ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitaplarını içerik, fiziksel ve görsel özellikler, dil ve anlatım, ölçme ve değerlendirme boyutlarına göre incelemiştir. Araştırma sonucunda dil ve anlatım ile ilgili olarak veli görüşlerinin velilerin öğrenim düzeylerine ve yaşadıkları ilçeye göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Öğretmen görüşlerinin ise cinsiyete, mezun oldukları bölümlere ve kıdeme göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrenciler kitap okuma alışkanlığı kazanmaya teşvik edici nitelikte olması açısından ders kitabındaki etkinliklerin yetersiz olduğu görüşündedirler.

Adıbelli (2007), “Yeni Programa Göre Hazırlanan Lise 1 Fizik Ders Kitabının Eğitsel, Görsel, Dil ve Anlatım Yönünden İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde 2006-2007 öğretim yılında okutulan Fizik I ders kitabını eğitsel, görsel, dil ve anlatım bakımından incelemiştir. Araştırma sonucunda ders kitabı dil ve anlatım yönünden 5 üzerinden ortalama 3,60 puan almıştır. Kitap değerlendirme kriterine göre bu puanın en az 4,5 olması gerektiği belirtilmiştir. İncelenen kitabın öğretmenlerin beklentisini karşılayacak nitelikte olmadığı vurgulanmıştır.

İnal (2010), “İlköğretim 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde öğretmenlerin 3. sınıf hayat bilgisi ders kitapları hakkındaki içerik, dil ve anlatım, görsel düzen ve tasarım ile ilgili görüşlerini değerlendirmiştir. Araştırmanın sonucuna göre öğretmenler ders kitaplarının içerik boyutu ile dil ve anlatım boyutunu olumlu bulmuşlardır. Çalışmaya katılan öğretmenler ders kitaplarını görsel düzen ve tasarım açısından ise yetersiz bulmuşlardır. Araştırmacı ders kitaplarının baskı, cilt ve kâğıt kalitesine biraz daha dikkat edilmesi ve sözlük bölümünün daha kapsamlı olması yönünde önerilerde bulunmuştur.

Çakır (2009), “İlköğretim 5. Sınıf Matematik Ders Kitaplarının Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim 5. sınıf matematik ders kitaplarını teknik-tasarım-düzenleme; içerik; dil ve anlatım ile ölçme-değerlendirme özellikleri açısından öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Araştırmanın sonucuna göre öğretmen ve öğrenciler ders kitaplarını genel olarak teknik, tasarım ve düzenleme özellikleri açısından yeterli bulmuşlardır. Öğretmen ve öğrenciler ders kitaplarını içerik, dil-anlatım ve ölçme-değerlendirme özellikleri açısından kısmen yetersiz bulmuşlardır.

Demirci (2009), “2006 Yılı Türkçe Öğretim Programına Göre Hazırlanan 6. ve 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Dil Yanlışları ve Anlatım Bozuklukları” adlı yüksek lisans tezinde 2007-2008 eğitim öğretim yılında okutulan dört adet 6. sınıf ve üç adet 7. sınıf Türkçe ders kitabını incelemiştir. Araştırmanın sonucuna göre Türkçe ders kitaplarında en sık yapılan hatalar sırasıyla anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama hatalarıdır. Araştırmacı ders kitaplarının dil kurallarını sezdirmekten uzak olduğunu, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmada yeterli olmadığını, dizgi hatalarıyla öğrenciyi kitaptan soğuttuğunu ve ana dilinin güzelliklerini, zenginliklerini yeteri kadar gösteremediğini belirtmiştir.

Özel (2003), “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Sosyal Bilgiler Branş Öğretmenleri, İlköğretim Müfettişleri ve İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerine Göre Değerlendirmesi” adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarını sosyal bilgiler branş öğretmenleri, ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda değerlendirmiştir. Araştırmanın sonucuna göre ilköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının dil ve anlatım bölümüne yönelik, öğretmen ve müfettişler, birtakım olumsuzluklara rağmen genel olarak olumlu; öğrenciler ise kısmen olumlu ve kısmen olumsuz görüş belirtmiştir.

Akbulut (2007), “İlköğretim 1. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarının İçerik Bakımından Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde ilköğretim 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarını içerik yapısı bakımından, öğretmen görüşlerine göre değerlendirmiştir. Bu araştırmanın sonucuna göre ilköğretim 1. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden öğrenci seviyesine uygunluğu ve araştırılan diğer boyutlarla ilgili katılımcılar sorulara genel olarak %72 oranında olumlu cevaplar vermiştir. Katılımcılar sorulara % 28 oranında ise olumsuz cevaplar vermiştir.

Turan (2003), “İlköğretim Altıncı ve Yedinci Sınıf Öğrencileri ile Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde 2001-2002 eğitim-öğretim yılının II. döneminde Eskişehir ili ilköğretim kurumlarında okutulmakta olan Sosyal Bilgiler ders kitaplarını, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirmiştir. Araştırmada, veri toplama aracı olarak 80 sorudan oluşan öğretmen anket formu ve 54 sorudan oluşan öğrenci anket formu kullanılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre Sosyal Bilgiler öğretmenleri ders kitabının biçimsel, görsel, içerik, dil ve anlatım, alıştırma ve değerlendirme özellikleri konusunda kararsız kalmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler ise genel olarak ders kitaplarına ilişkin olumlu görüş bildirmiştir.

Aktepe (2014), “İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarının Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımına Uygunluk Düzeyi” adlı yüksek lisans tezinde 2013-2014 eğitim öğretim yılında tesadüfi yolla seçilen 300 ikinci sınıf öğretmenin görüşlerini "Türkçe Ders Kitabı Değerlendirme Ölçeği"ne göre almıştır. Araştırmanın sonucuna göre sınıf

öğretmenleri 2. sınıf Türkçe ders kitaplarının istenilen düzeyde olmadığı yönünde görüş belirtmiştir.

Kılıç (1999), “İlköğretim 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin ve Müfettişlerin Görüşleri” adlı yüksek lisans tezinde 40 maddeden oluşan anketle 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarını incelemiştir. Yapılan araştırma sonucuna göre araştırmaya katılan öğretmen ve müfettişler 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının içerik, görsel-teknik düzen ve dil özellikleri yönünden bazı sorunlar taşıdığını belirtmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama süreci ve verilerin nasıl analiz edildiği hakkında bilgiler verilmiştir.

Araştırma Modeli

Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemi esas alınmıştır. 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları, belirlenen alt problemlere göre analiz edilmiştir.

Betimlemeli çalışmalar genelde, verilen bir durumu aydınlatmak, standartlar doğrultusunda değerlendirmeler yapmak ve olaylar arasındaki olası ilişkileri ortaya koymak amacıyla yürütülür. Betimlemeli çalışmalar incelenen durumu etraflıca tanımlamayı ve açıklamayı amaçlar (Çepni, 2010, s. 64).

Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır. Bu tür araştırmalarda, araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmaya gerek kalmadan elde edebilir. Yazılı metin ya da görsel belgeler olarak düzenlenmiş dokümanların organize edilmiş ve gözden geçirilmiş olması önemli bir avantajdır. Örneğin konusunun uzmanı kişiler tarafından yazılan gazete köşe yazıları, ders kitapları, örgütsel dokümanlar ve kurum yıllık raporları oldukça düzenli olabilir. Bu anlamda, pek çok doküman nitelikli veri kaynağı olabilir ve bu dokümanların kullanıldığı nitel araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliğini arttırabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 187–191).

Doküman incelemesi bu çalışmada araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamayı ve çalışmanın amacına uygunluğu nedeniyle kullanılmıştır.

Karasar (2008), doküman incelemenin, belgesel tarama olarak belirtilen, geçmişteki olguların izlerini taşıyan resim, film vb. yapıtları, olgularla ilgili olarak yayınlanmış kitap, dergi vb. birtakım yazılı materyalleri analiz etmek için kullanılan nitel araştırma yöntemi olduğunu belirtir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okutulan 4. sınıf Sosyal Bilgiler ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır.

Çalışma grubunda bulunan kitaplar:

1. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla (listenin 25. sırasında) 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen İlkokul Sosyal Bilgiler 4 Ders Kitabı
2. Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.05.2018 tarih ve 78 sayılı kararıyla (listenin 84. sırasında) 2018-2019 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5 Ders Kitabı

Veri Toplama Süreci

Araştırmacının Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir ilkokulda öğretmen olması ve araştırılan kitapları derslerde kullanması sırasında ders kitaplarında yapılan belirgin hataları fark etmesi bu çalışmanın hazırlanmasına temel oluşturmuştur. Araştırmanın kapsamının genişletilmesi için ortaokul beşinci sınıf ders kitabı da araştırmaya eklenmiştir. İlgili araştırmalar incelenerek kavramsal çerçeve oluşturulup çalışma grubunu oluşturan Sosyal Bilgiler ders kitapları temin edilmiştir. Fiziki olarak temin edilen kitaplar ayrıca Milli Eğitim Bakanlığının Eğitim Bilişim Ağı (EBA) İnternet portalından pdf formatında indirilmiş ve basılı ders kitaplarıyla karşılaştırılarak orijinalliği kontrol edilmiştir. Araştırmanın bulgular kısmında ders kitaplarının ilgili sayfalarının görselleri de eklenmiştir.

Verilerin Çözümlemesi

Sosyal Bilgiler 4. ve 5. Sınıf ders kitapları belirlenen alt problemlere göre tek tek incelenmiştir. Belirlenen altı alt probleme göre ders kitapları analiz edilip çalışma hazırlanmıştır. Dilbilgisi, yazım kuralları, sözcüklerin anlamları ve sözcüklerin kökenlerinin hangi dile ait olduğu konularında Türk Dil Kurumunun (<http://tdk.gov.tr/>)

resmi İnternet adresinden yararlanılmıştır. Ayrıca tereddüte düşülen noktalarda Türk Dil Kurumunun “sıkça sorulan sorular” kısmından da yararlanılmıştır. Ders kitaplarında tespit edilen hataların frekans ve yüzde oranları tablolar şeklinde sunulmuştur. Araştırmada toplanan veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Bu bölümde 2018-2019 eğitim-öğretim yılında okutulan Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitapları belirlenen alt problemlere göre incelenmiş ve elde edilen bulgular açıklamalarıyla birlikte sunulmuştur.

2018 Yılında Basılan Sosyal Bilgiler Dördüncü Sınıf Ders Kitabına İlişkin Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan "T.4.4.10. Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır." kazanımının açıklaması şu şekildedir:

a) Yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgül, iki nokta, ünlem, tırnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi ve kesme işaretinin yaygın kullanılan işlevleri üzerinde durulur.

b) Kitap, dergi, gezegen ve yıldız adlarının yazımı ile iki noktadan sonra büyük harf kullanıldığı belirtilir (MEB, 2018, s. 34).

Kazanımın açıklamasına göre ilkokul 4. sınıf öğrencileri için noktalama işaretleri; yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgül, iki nokta, ünlem, tırnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi ve kesme işaretinin yaygın kullanılan işlevleri ile sınırlandırılmıştır.

İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında noktalı virgül, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2018) yer almamasına rağmen yirmi beş kez kullanılmıştır. Bazı örnekler aşağıda sunulmuştur:

Böylece her millet; dili, gelenek ve görenekleri, millî kıyafetleri, bayramları, inançları, ahlaki değerleri ve sanat anlayışı ile başka milletlerden ayrılır.

(Tüysüz, 2018, s. 38)

Fırın ve ocak, beslenme alanında kullandığımız teknolojik ürünlerdendir. Ocağımızda yemeklerimizi pişirir, çay demler; fırınımızda kekler, kurabiyeler yaparız.

(Tüysüz, 2018, s. 95)

Öğrenciler okullarında çeşitli amaçlarla topluluklar kurar; ilgi, istek ve yeteneklerine uygun gördükleri topluluğun etkinliklerine katılırlar. Etkinlikler sırasında demokratik hayatın gereklerini yaparak ve yaşayarak öğrenirler.

(Tüysüz, 2018, s. 163)

İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tek tırnak işareti, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2018) yer almamasına rağmen ders kitabında dört kez kullanılmıştır. Örnekler aşağıda sunulmuştur:

Bu nedenle anneler 'Kız beşiğe çeyiz sandığı.' diyerek kızlarının evlilik hazırlıklarına erkenden başlardı

(Tüysüz, 2018, s. 39)

Öyle ki Çubuk Beli kazasız belasız inildikten sonra derin bir 'oh' çekilir, bu sevinç içinde uzunca bir mola verilirdi.

(Tüysüz, 2018, s. 99)

Elmalı'ya giderken yoldaki Seğircek Beli'nde arabadan indirilen yolculardan 'Biraz itiverin de çıkalım.' diye yardım istenirdi."

(Tüysüz, 2018, s. 99)

Almak istediğim bir şeyi görünce öz denetim becerimi kullanarak 'istek mi, ihtiyaç mı?' diye on saniye kuralını uyguluyorum.

(Tüysüz, 2018, s. 141)

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında on bir noktalama yanlışlığı/eksikliği tespit edilmiş olup bu hatalar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Noktalama İşaretlerinin Kullanımı ile İlgili Hataların Dağılımı

Ders Kitabında Bulunan Noktalama Yanlışlıkları/Eksiklikleri	f	%
Virgülün kullanımı ile ilgili hatalar	5	45.45
Tırnak işaretinin kullanımı ile ilgili hatalar	3	27.27
İki noktanın kullanımı ile ilgili hatalar	2	18.18
Soru işaretinin kullanımı ile ilgili hatalar	1	9.09

Tablo 1’de görüldüğü gibi 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında noktalama işaretlerinin kullanımı ile ilgili hata en fazla virgülün kullanımı (%45.45) ile ilgilidir. Daha sonra sırasıyla tırnak işaretinin (%27.27), iki noktanın (%18.18) ve soru işaretinin (9.09) kullanımı ile ilgili hatalar yer almaktadır. Ders kitabında yapılan hatalar aşağıda açıklamalarıyla birlikte sunulmuştur.

Aynı şekilde

o insanın yetenekleri beğenileri ve kişilik özellikleri de diğer insanların özelliklerinden farklıdır.

(Tüysüz, 2018, s. 25)

Tümcede ”yetenekleri” ile “beğenileri” sözcükleri arasında virgül kullanılmamıştır. Eş görevli sözcük ve sözcük grupları arasına virgül konulmalıdır. Tümcedeki hata ”yetenekleri” ile “beğenileri” sözcükleri arasına virgül konularak giderilebilir.

A) Çiğdem’in kalemini evde unutan Arda’ya kalemlerinden birini vermesi

(Tüysüz, 2018, s. 32)

Tümcede virgül kullanılmamasından kaynaklanan anlam belirsizliği söz konusudur. Unutulan kalemin Çiğdem'in mi Arda'nın mı olduğu belirsizdir. Tümcedeki anlam belirsizliği “Çiğdem'in” ifadesinden sonra virgül konularak giderilebilir.

Oyuncu bir
kiremit bile olsa yıkmayı başardığı anda takım arkadaşlarıyla
birlikte etrafa kaçar.

(Tüysüz, 2018, s. 45)

Tümcede öznenen sonra virgül kullanılmaması anlam belirsizliğine neden olmuştur. Özne olan “oyuncu” ifadesinden sonra virgül kullanılması bu belirsizliği giderecektir.

Mustafa Kemal, Erzurum ve Sivas Kongrelerini yaptıktan sonra Ankara'ya geldi. 23 Nisan 1920'de Türk milletinin kendi içinden seçerek Ankara'ya gönderdiği vekillerle birlikte Büyük Millet Meclisini açtı. Böylece Ankara, Millî Mücadele'nin merkezi hâline geldi. Mustafa Kemal Büyük Millet Meclisi başkanlığına seçilerek Millî Mücadele'nin lideri oldu.

(Tüysüz, 2018, s. 50)

Paragrafın son tümcesinde öznenen sonra virgül kullanılmamıştır. Tümcede özne olan “Mustafa Kemal” ifadesinden sonra virgül kullanılmaması, bu tümceden meclisin adının Mustafa Kemal Meclisi gibi anlaşılmasına neden olabilecek bir anlamı da çıkarmaktadır.

“Kâzım Karabekir Paşa, anne babaları Erzurum ve Erzincan bölgelerinde öldürülen iki bin kadar yetim Türk çocuğunu evlat edinmişti. Bunlar, 4-14 yaş arasında çocuklardı. Kâzım Karabekir, çocukları özellikle birer sanat ve meslek sahibi olacak şekilde yetiştiriyordu. Bunlardan bazıları gayet iyi marangozluk öğrenmişti. Güzel resim çizmeyi, çocukça fakat sanatkârca oymalar yapmayı biliyorlardı.

Kâzım Paşa, ceza usulünü kaldırmıştı. Bununla birlikte çocukların kişiliklerinin serbestçe gelişmesini önlemeyecek bir disiplin kurmuştu. Kötü hareketi görülen çocuğu karşısına alıp onunla tek başına konuşurdu. “Paşa Baba”nın bir kenara çekip öğüt verdiği çocuğun bir daha kötü bir şey yaptığı olmazdı.

Çocuklarda en çok göze çarpan şey dürüstlük, doğru sözlülüktü. Bu özellikleri öğütlerle değil içinde yaşadıkları çevreden, havadan almaktaydılar.”⁽²⁾

(Tüysüz, 2018, s. 51)

İkinci paragrafta, tırnak içinde verilen tümcenin içinde yeniden tırnağa alınması gereken bir söz “çift tırnak işareti” ile gösterilmiştir. Tırnak içinde tekrar tırnak işareti kullanılması durumunda tek tırnak işareti kullanılır. Bu ifadede de tek tırnak işareti kullanılabilirdi ancak ilkokul 4. Sınıf Türkçe Öğretim Programı’nda tek tırnak işaretinin olmadığı göz önünde bulundurularak bu ibare eğik yazılarak vurgulanabilir.

“Şimdi toprağa serilip kalmış bu bahtsız Fransız delikanlıları ne arıyorlardı burada? Niye geldiler, burada ne işleri vardı? Urfa nere, Paris nere? Neden gelip yaşamlarını burada bıraktı bu genç insanlar

(Tüysüz, 2018, s. 53)

Paragrafın dördüncü tümcesi ilk üç tümcede olduğu gibi soru anlamı taşımaktadır. Tümcenin sonunda soru işareti kullanılması gerekirken nokta kullanılmıştır. Bu hata tümcenin sonunda soru işareti kullanılarak giderilmelidir.

Yağmur, yukarıdaki fotoğrafları inceledikten sonra iki gruba ayırdı. Neden böyle yaptığını da şu sözlerle açıkladı: “Ben 1, 4 ve 5 numaralı fotoğrafları birinci grupta; 2, 3 ve 6 numaralı fotoğrafları ise ikinci grupta topladım. Çünkü birinci grupta topladığım fotoğraflarda yalnızca doğal unsurlar görülüyor. İkinci gruptaki fotoğraflarda ise doğal unsurların yanı sıra insanların meydana getirdikleri beşerî unsurlar da yer alıyor.

(Tüysüz, 2018, s. 70)

Yukarıdaki paragrafta alıntı tümcelerde kullanılan tırnak işareti alıntı tümcelerin başlangıcında açılmış fakat alıntı tümcenin bitiminde kapatılmamıştır. Paragrafta yapılan bu belirgin hata alıntı tümcelerin bitiminde tırnak işareti kapatılarak giderilmelidir.

Sosyal Bilgiler dersinde öğretmen, öğrencilerinden teknolojik ürünlerin kullanımında dikkat edileceklerle ilgili örnekler vermelerini istedi. Bunun üzerine Hakan şunları söyledi.

“Ben bilgisayarların, cep telefonlarının ve televizyonların yanlış kullanımına dikkat çekmek istiyorum. Bu teknolojik ürünler artık hayatımızın vazgeçilmezleri arasına girmiş bulunmaktadır. Ancak birçoğumuz bu harika araçları yanlış kullanarak farkında olmadan sağlığınıza zarar veriyoruz.

Hakan

(Tüysüz, 2018, s. 115)

İlk paragrafın son tümcesinde “söyledi” sözcüğünden sonra iki nokta kullanılmamıştır. Konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna iki nokta kullanılarak bu hata giderilebilir.

Hakan, televizyon seyredirken yapılan yanlışlıklara da değindi ve bu konuyla ilgili olarak şunları söyledi.

“Televizyon eğitici, öğretici ve eğlendirici bir teknolojik üründür. Ancak televizyonun yakından izlenmesi durumunda görme sorunları ortaya çıkabilir. Aynı şekilde televizyon seyrederken öne doğru eğilmek duruş bozukluklarına neden olabilir.

(Tüysüz, 2018, s. 116)

İlk paragrafın son tümcesinde “söyledi” sözcüğünden sonra iki nokta kullanılmamıştır. Konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna iki nokta kullanılarak bu hata giderilebilir.

Seda, Sıla ve Selçuk üç kardeştir. Babalarından Seda gitar, Sıla ayakkabı, Selçuk ise uzaktan kumandalı bir araba almasını istemektedir. Ancak ailenin bütçesi çocuklardan yalnızca birinin isteğini karşılayabilecek durumdadır.

(Tüysüz, 2018, s. 124)

İkinci tümcede “Babalarından” sözcüğünden sonra virgül kullanılmaması anlam karmaşasına neden olmaktadır. Bu tümcede “Babalarından” ifadesinden sonra virgül kullanılmasının tümceyi daha anlaşılır kılacağı düşünülmektedir.

“Haklısın babacığım. Paramızın sınırsız olmadığını bilmeli ve kendimi kontrol ederek ihtiyacım olmayan ürünleri almamalıydım. Ancak söz veriyorum, bundan sonra harcamalarımı planlarken ihtiyaçlarımı önem sırasına koyup para durumumu dikkate alacağım.

(Tüysüz, 2018, s. 138)

Yukarıdaki paragrafta alıntı tümcelerinin başında açılan tırnak işareti alıntı tümcenin bitiminde kapatılmamıştır. Paragrafta bulunan bu noktalama işareti eksikliği alıntı tümcenin bitiminde tırnak işaretinin kullanılması ile giderilmelidir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında altı yazım yanlışı tespit edilmiş olup bu hatalar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Tespit Edilen Yazım Yanlışlarının Dağılımı

Ders Kitabında Tespit Edilen Yazım Yanlışları	f	%
Büyük harf kullanımı ile ilgili yazım yanlışları	3	50
Kısa çizginin kullanımı ile ilgili yazım yanlışları	2	33.33
Satır sonuna sığmayan sözcüğün hatalı bölünmesi ile ilgili yazım yanlışı	1	16.66

Tablo 2’de görüldüğü gibi 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tespit edilen yazım yanlışları; büyük harf, kısa çizginin kullanımı ve satır sonuna sığmayan sözcüğün hatalı bölünmesi ile ilgilidir. Ders kitabında yapılan yazım yanlışları açıklamalarıyla birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kartın sağ alt bölgesindeki Uyuğu bölümünde yazan T.C. kısaltması Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşı olduğumu gösteriyor.

(Tüysüz, 2018, s. 14)

Tümcede “Uyuğu” sözcüğü özel isim olmadığı için küçük harfle yazılmalıdır. Ayrıca “vatandaşı” sözcüğü de özel isim olmadığı için küçük harfle yazılmalıdır.

Güney Cephesi’ndeki millî kahramanlarımızdan biri de Maraş’ta düşmana ilk kurşunu atarak kurtuluş mücadelesini başlatan Sütçü İmam’dır (1871 - 1922).

(Tüysüz, 2018, s. 53)

Tümcede bulunan “1871-1922” ifadeleri arasındaki kısa çizginin her iki tarafına da boşluk bırakılmıştır. Türk Dil Kurumuna (TDK) göre kısa çizginin kullanımında kısa çizginin sağında ve solunda boşluk bırakılmaz. Tümcedeki bu hata kısa çizginin her iki yanında boşluk bırakılmayarak giderilmelidir.

1970'lere kadar Antalya-Burdur yolu bozuk tek şeritli bir yoldu. Kırkgöz mevki-
inden sonra zorlu virajların başladığı ünlü Çubuk Beli gelirdi. O devrin ilkel vasıtaları
ile burayı geçmek büyük bir başarı sayılırdı. Öyle ki Çubuk Beli kazasız belasız
inildikten sonra derin bir 'oh' çekilir, bu sevinç içinde uzunca bir mola verilirdi.

(Tüysüz, 2018, s. 99)

Satır sonuna sığmayan “mevki” sözcüğü bölünürken “mevki-inden” yazılarak bölünmüştür. Satır sonuna sığmayan bu ifade” *mevkisin-den*” şeklinde veya “*mevki-sinden*” şeklinde yazılarak bölünebilir.

Tekerlek gibi tekerleğin kullanıldığı arabalar da geçmişten bugüne önemli deği-
şimlerden geçmiştir. Şimdi bu değişimi daha iyi anlayabilmek için Antalyalı Hasan
Amca'ya kulak verelim:

(Tüysüz, 2018, s. 99)

Paragrafın son tümcesinde “Kişi adlarından sonra gelen akrabalık adlarının ilk harfi, sözcük gerçek bir akrabayı ifade etmese de küçük harfle yazılmalıdır. (tdk.gov.tr)” kuralına uyulmamıştır. Tümcede “Amca'ya” ifadesi küçük harfle ve kesme işareti kullanılmadan “amcaya” şeklinde yazılmalıdır.

*Diğer yandan alışverişlerimizde yerli mal tercih etmeliyiz. Üzerinde “Türk Malı” veya “Made in Turkey” (Türkiye’de Üretilmiştir.) yazıları bulunan ürünleri alarak ülkemiz ekonomisine katkıda bulunmalıyız. Barkod numarası 868 ve 869 ile başlayan ürünle-
rin Türkiye’de üretildiğini bilmeliyiz.*

(Tüysüz, 2018, s. 135)

Paragrafın ilk tümcesinde parantez içinde yazılan “üretildiği” sözcüğü özel bir isim olmadığı için küçük harfle yazılmalıdır. Tümcede bulunan bu hata “üretildiği” sözcüğü küçük harfle yazılarak giderilebilir.

Japonların yılın çeşitli zamanlarında kutladıkları bayramları ve festivalleri vardır. Bu kutlamaların en tanınmış “sakura” denilen Japon kiraz ağaçlarının çiçek açtığı mart - nisan aylarında düzenlenen çiçek seyretme festivalidir.

(Tüysüz, 2018, s. 192)

Paragrafın son tümcesinde “mart-nisan” arasındaki kısa çizginin her iki tarafına da boşluk bırakılmıştır. TDK’ye göre kısa çizginin kullanımında kısa çizginin sağında ve solunda boşluk bırakılmaz. Tümcedeki hata kısa çizginin her iki yanında boşluk bırakılmayarak giderilmelidir.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında bir örneklik sağlanamamış sözcükler belirlenmiş, bu konuya ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

hediye (s. 43, 165, 190)

armağan (s. 52, 168, 168)

kent (s. 48, 127, 176)

şehir (s. 40, 41, 48, 83, 86, 90, 103, 122, 129, 148)

yanlış (s. 28, 31, 45, 59, 91, 92, 112, 114-120, 125, 133, 149, 150, 171, 172, 196, 197)

hata (s. 32, 116)

biçim (s. 12, 59, 86, 112, 122, 153, 155, 156, 191)

şekil (s. 11-13, 21, 22, 25, 26, 32, 38-40, 42, 44, 45, 47, 51, 63, 64, 66, 69, 71, 73, 79, 80, 92, 95, 97, 98, 106, 113, 116, 119, 122, 127, 130, 133, 134, 136, 141, 146, 157, 160-162, 164, 169, 175, 177, 180, 188-192, 194, 195, 196)

isim (s. 55, 69, 104, 106, 156, 188, 190)

ad (s. 8, 10, 12-16, 19, 20, 27, 32, 38, 40, 41, 45, 46, 53-58, 63, 74, 80, 83, 86, 90, 94, 106-108, 112, 113, 119, 123, 132, 134, 135, 141, 142, 148, 159, 163-168, 171, 172, 174-176, 178, 182, 188, 189, 193, 197)

doktor (s. 26)

hekim (s. 17)

beden (s. 161, 195)

vücut (s. 176, 192)

devlet (s. 11-13, 26, 49, 51, 136, 153, 154, 156, 167-172, 180, 182, 183, 187, 197)

ülke (s. 7, 12, 14, 25, 26, 29, 30, 40, 42, 48, 50, 58, 60, 76, 77, 81, 82, 84, 85, 91, 96, 127-131, 134, 135, 143, 144, 146, 149, 151-153, 155, 162, 164, 168-170, 173-197)

vatan (s. 10, 49, 50, 52, 54, 60, 169, 170, 187)

yurt (s. 55, 57)

fayda (s. 12, 25, 28, 30, 45, 62, 73, 97, 105, 125, 141, 146, 155, 162, 167)

yarar (s. 34, 35, 62-64, 69, 75, 92, 95-97, 102, 106, 132, 141, 148, 152, 153, 155, 156, 162, 164, 168, 172)

sebep (s. 48, 114)

neden (s. 10, 14, 22, 25-30, 34, 37, 39, 42, 43, 48, 54, 56-60, 69, 70, 78, 79, 85-87, 89, 104, 105, 112, 115-118, 122, 124, 125, 127-130, 133, 134, 136, 138, 139, 144-148, 152, 154, 156, 157, 159, 161, 163, 167, 168, 174-176, 179-181, 183, 185-188, 191, 192, 195)

fikir (s. 120, 125, 154, 162, 171)

düşünce (s. 28-30, 32, 38, 154, 156, 167, 171)

ulus (s. 13, 21, 51, 135, 167, 168, 172, 179, 181, 183, 187, 189)

millet (s. 10, 38, 49, 52, 55, 56, 58, 60, 152, 167-172, 177, 183, 197)

vakit (s. 63, 67, 81, 92, 96, 101)

zaman (s. 23, 25, 32, 35, 37, 38, 45, 48, 54, 63, 81, 85, 111, 112, 115, 116, 124, 125, 143, 148, 150, 154, 156, 158, 159, 161, 162, 171, 176, 192)

fakat (s. 51)

ama (s. 17, 44, 81, 141, 162, 169)

ancak (s. 11, 16, 19, 21, 25-27, 29, 34, 44, 45, 49, 54, 55, 57, 102, 107, 112, 115-117, 124, 125, 132, 138, 145, 146, 148, 152, 153, 155, 159-161, 167, 170, 179, 194)

hayat (s. 10, 11, 15, 16, 18, 20, 21, 27-29, 32, 49, 72, 73, 85, 88, 89, 94, 97, 98, 100, 101, 103-106, 108-113, 115, 117-119, 122, 123, 144-146, 148, 149, 153, 155, 157, 162, 163, 187)

yaşam (s. 18, 53, 77, 86, 88, 143, 145, 166)

tedbir (s. 73, 181)

önlem (s. 14, 73, 84, 85, 91, 92, 114, 115, 145, 146, 154)

onur (s. 167, 195)

şeref (s. 167)

teklif (s. 27, 57, 58)

öneri (s. 62, 144, 151, 166, 197)

giysi (s. 39-41, 86, 95, 110, 136, 147, 265, 175, 192, 196)

kıyafet (s. 34, 38, 141, 157, 161, 176, 190, 193, 195)

elbise (s. 100, 141, 143)

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında kullanılan Türkçe kökenli olmayan sözcüklerin sayıları ve hangi dile ait oldukları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Kullanılan Türkçe Kökenli Olmayan Sözcüklerin Dillere Göre Dağılımı

Diller	f	%
Arapçakökenli sözcükler	504	50.29
Fransızca kökenli sözcükler	267	26.64
Farsça kökenli sözcükler	137	13.67
İtalyanca kökenli sözcükler	40	3.99
Rumca kökenli sözcükler	26	2.59
İngilizce kökenli sözcükler	18	1.79
Latince kökenli sözcükler	5	0.49
Çince kökenli sözcükler	1	0.09
Yunanca kökenli sözcükler	1	0.09
Japonca kökenli sözcükler	1	0.09
Soğdca kökenli sözcükler	1	0.09
Bulgarca kökenli sözcükler	1	0.09

Tablo 3’de görüldüğü gibi incelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında; Arapça kökenli 504, Fransızca kökenli 267, Farsça kökenli 137, İtalyanca kökenli 40, Rumca kökenli 26, İngilizce kökenli 18, Latince kökenli 5, Çince kökenli 1, Yunanca kökenli 1, Japonca kökenli 1, Soğdca kökenli 1 ve Bulgarca kökenli 1 sözcük kullanılmış olup bu sözcükler dillere göre alfabetik olarak sıralanmıştır:

Ders kitabında kullanılan Arapça kökenli sözcükler: acele, acil, adam, adi, afet, ahlak, ahşap, aile, ait, akıl, akraba, akrep, alet, ama, an, ani, araba, arazi, arıza, arsa, asıl, asker, asla, aşık, aşk, atlas, azim, baharat, basit, battaniye, bazen, bazı, beden, bela, belediye, beşer, beyaz, bez, bina, bizzat, buhar, cadde, cami, cemiyet, cep, cephe,

cesaret, cetvel, cevap, ceviz, ceza, cezve, ciddi, cihaz, cilt, cins, cinsiyet, civar, coğrafî, cuma, cumhuriyet, cümle, çeyiz, dahil, daima, dair, daire, dakika, darbe, darbuka, davet, davetiye, defa, defter, derece, ders, devam, devir, devlet, dikkat, din, dolap, dükkân, dünya, ebedi, ecdat, edebiyat, elbet, elbise, elmas, emanet, emin, emir, emniyet, enkaz, esas, eser, esil, esmer, esnaf, eşya, etraf, evlat, evvel, eylül, faaliyet, falan, fare, fark, fayda, fazla, feda, felaket, fen, fındık, fırsat, fikir, fiyat, galip, gasp, gayet, gayret, gazi, gıda, gurbet, gurur, haber, hacim, hafıza, hafif, hain, hak, hakem, hâkim, hâl, hala, hâlâ, halk, halka, hamam, hamle, hamur, harç, hareket, harf, harika, harita, has, hasat, hat, hata, hatır, hatta, hava, havuz, hayal, hayat, hayır, hayvan, hazır, hazine, haziran, hedef, hediye, hekim, hesap, heyecan, heyelan, heyet, hikâye, hindi, his, hitap, hizmet, hoca, hukuk, huzur, hücre, hücum, hükûmet, hükümdar, hürriyet, hüznün, iade, ibaret, ibre, icat, idare, ifade, ihbar, ihmal, ihraç, ihtimal, ihtimal, ihtiyar, iklim, ikna, ikram, ilaç, ilan, ilelebet, ilham, imal, imam, imdat, imkan, imza, insan, inşa, inşaat, isim, israf, istiklal, istismar, işaret, işgal, ithal, ithalat, itibaren, itilaf, izin, kabul, kademe, kader, kafa, kafes, kabile, kahve, kale, kalem, kalp, kara, karanfil, karar, kasaba, kasım, kayıp, kayıt, kaza, keder, kelime, kere, keşif, keyif, kına, kırmızı, kısım, kıta, kıyafet, kıymet, kibar, kimya, kira, kitap, kule, kumaş, kumaş, kurabiye, kurs, kusur, kutup, kuvvet, külliye, kütle, lakap, lezzet, maaş, macera, macun, madde, maddi, maden, mahalle, mahkeme, mahsur, makam, makas, mal, maliyet, malzeme, mandal, manevî, mantık, manzara, maruz, masraf, mavi, mazeret, meclis, medeniyet, medrese, mekân, mektup, memnun, memur, mendil, mensup, merak, merhaba, merkez, mermer, mermi, mesafe, meslek, meşgul, meşhur, metin, mevcut, mevki, mevsim, meydan, mezar, mezun, mîknatıs, miktar, millet, milli, mimar, miras, mis, misafir, mucit, muhabbet, muharebe, muhtaç, mukaddes, mutfak, mutlaka, mücadele, müdahale, müdür, müfreze, mühendis, mümkün, mütareke, nakil, namus, nane, nefes, nehir, nesil, neşe, nihayet, nisan, nokta, nöbet, nutuk, nüfus, okyanus, ömür, raf, rağmen, rahat, rakam, rakip, refah, resim, resmi, ressam, ruh, rütbe, saat, sabah, sabır, sabit, sabun, saha, tespit, sahil, sahip, sahne, sakin, sanat, sanayi, sandalye, sandık, saniye, sayfa, sebep, sefer, sel, selam, sema, semt, sene, set, seyahat, seyir, sıfır, sıhhi, sınıf, silah, siyasi, sofrâ, sohbet, sokak, sultan, sükûnet, sünnet, sürat, şair, şan, şarkı, şart, şebeke, şehit, şekil, şeref, şerit, şey, şiddet, şifa, şiir, şikâyet, şirket, şubat, şube, şükran, taarruz, tabaka, tabii, tahıl, tahin, tahmin, tahrip, takip, taklit, taksit, talep, talip, tam, tamam, tamir, taraf, tarif, tarih, tarz, tasarruf, tatil, tavsiye, tayin, tecrübe, tedavi, tedbir, tehdit, tehlike, teklif, tekrar, telafî, telaş, temas, temin, temiz, temmuz, temsil, tencere, teneffüs, tercih, terhis, terk, tesis, tesisat,

teslim, teşekkür, teşhis, teşkilat, teşvik, tezkire, tıp, ticaret, tokat, tüccar, türbe, unsur, unvan, usul, vadi, vaka, vakıf, vakit, vasita, vatan, vaz, ve, veda, vefat, vekil, veli, vesile, vitaminin, vücut, yani, zafer, zahmet, zaman, zarar, zayıf, zekâ, zerre, zevk, zihin, ziraat, ziyaret, zulüm

Ders kitabında kullanılan Fransızca kökenli sözcükler: adres, afiş, ajans, akademi, albüm, alfabe, alüminyum, ambalaj, ambulans, amonyak, ampul, animatör, ansiklopedi, anten, antik, antrenman, asansör, astronomi, atmosfer, atom, balkon, balon, bant, baraj, biftek, bilet, bisiklet, bisküvi, bonfile, broşür, büfe, bülten, bütçe, ceket, dans, dantel, dekorasyon, demokrasi, depo, desen, deterjan, dezenfektan, dinamo, disiplin, diyagram, doktor, duş, ekip, ekonomi, ekran, eksper, elektrik, elektromanyetik, elektronik, eleman, empati, endoskop, enerji, enjektör, enstitü, esans, etiket, festival, film, final, fiş, fizik, flaş, floresan, fotoğraf, fotokopi, garanti, gaz, geometrik, gitar, grafik, gram, grup, halojen, helikopter, hidrojen, hijyen, iris, kablo, kalite, kalori, kalorifer, kamera, kamyon, kanal, kano, kantin, karakter, karbon, kare, kart, karton, kermes, kilo, klasik, klavye, kod, kolej, koleksiyon, komite, kompozisyon, konfeksiyon, konferans, kongre, konser, konservatuvar, konserve, kontrol, koordinasyon, koridor, kredi, kroki, kronoloji, kulüp, kumanda, kuzen, kültür, lastik, lider, lise, maç, manken, mareşal, matematik, materyal, melodi, mesaj, metal, meteoroloji, metre, metro, mikroskop, milyar, milyon, mineral, minibüs, misket, model, modern, moral, mors, motif, motor, motosiklet, müze, müzik, naylon, normal, not, olimpiyat, onur, operatör, organ, organizasyon, otel, otobüs, otomatik, otomobil, paket, panik, pano, pantolon, paraşüt, park, pasaport, pastel, paten, patent, personel, petrol, pil, plan, planör, plastik, platin, plato, polis, porselen, prens, priz, program, proje, projeksiyon, projektör, radyasyon, radyatör, radyo, rafineri, reklam, risk, robot, roket, rol, röportaj, rulo, salon, santral, sektör, sembol, senfoni, seramik, sertifika, servis, sifon, silikon, sinema, sirk, sistem, site, sivil, slogan, sos, sosis, sosyal, spor, standart, statü, stetoskop, strateji, şampiyon, şans, şarj, şoför, tablo, taksi, taktik, tank, teknik, teknoloji, tekstil, teleskop, televizyon, telgraf, tenis, teras, termometre, terör, tip, tomografi, ton, trafik, transit, tren, tungsten, tur, turist, turizm, turkuaz, turnuva, tuş, tuvalet, tünel, tüp, ultrason, ünite, üniversite, vakum, veri, viraj, vitrin, viyadük, volkanik

Ders kitabında kullanılan Farsça kökenli sözcükler: armut, ateş, avize, ayna, azar, bahar, bahçe, bahşiş, baht, beraber, bezirgân, cam, can, cephane, cıva, cihan, çabuk, çadır,

çamaşır, çapraz, çare, çarşamba, çarşı, çember, çene, çeşit, çeşme, çınar, çoban, çorap, çünkü, damat, dem, destek, destan, dev, diğer, dost, duvar, dürüst, düşman, efsane, eğer, endişe, gül, gülabdan, güzergâh, ham, hane, harman, hasta, hastane, hemen, henüz, hep, her, hiç, hoca, hor, hoş, kâğıt, kahraman, kâse, kavga, keman, kemer, kenar, kervansaray, keşke, ki, kil, kilim, kilit, köşe, köy, kumbara, lale, leke, meyve, mum, namaz, nazik, nem, paha, pamuk, para, parça, pazar, pembe, pencere, perde, perşembe, peş, peynir, pirinç, pul, rast, reçel, rehber, renk, rıhtım, rüzgâr, sade, saray, satranç, saye, sebze, sepet, serbest, sert, serüven, servi, siper, siyah, sütun, şehir, şeker, şimşir, tahta, tane, tava, taze, tezgâh, tohum, turşu, turunç, usta, ümit, ya, yaban, yadigâr, yâr, zehir, zemin, zengin, zincir, zor

Ders kitabında kullanılan İtalyanca kökenli sözcükler: alabora, avrupa, banka, batarya, bilanço, bilye, bomba, çikolata, çimento, fabrika, fatura, fırtına, firma, gazete, jandarma, kampanya, kanca, kasa, kopya, liste, lokanta, madalya, makarna, makine, marka, mobilya, mola, nota, numara, orkestra, parola, politika, posta, protesto, pusula, salam, sera, tiyatro, vana, vazo

Ders kitabında kullanılan Rumca kökenli sözcükler: alay, biber, domates, fener, fırça, fırın, fidan, gübre, gümrük, hristiyan, kiraz, kiremit, körfez, kutu, lamba, liman, mantar, marangoz, masa, mayıs, patates, salyangoz, sınır, temel, tuğla, yulaf

Ders kitabında kullanılan İngilizce kökenli sözcükler: barkod, çip, futbol, hentbol, hobi, internet, jet, kek, market, medya, miting, origami, ralli, set, stant, tangram, tost, vinç

Ders kitabında kullanılan Latince kökenli sözcükler: ağustos, drama, forum, mart, stadyum

Ders kitabında kullanılan Çince kökenli sözcükler: çay

Ders kitabında kullanılan Bulgarca kökenli sözcükler: vişne

Ders kitabında kullanılan Soğdca kökenli sözcükler: kent

Ders kitabında kullanılan Yunanca kökenli sözcükler: etnografya

Ders kitabında kullanılan Japonca kökenli sözcükler: suşi (Tüysüz, 2018, s. 8-197)

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tümcelerın ögeleri ve anlatımı ile ilgili dokuz hata tespit edilmiştir. Tümcelerın ögeleri ve anlatımı ile ilgili yapılan hatalar Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler 4. Sınıf Ders Kitabında Tümcelerın Ögeleri ve Anlatımı ile İlgili Hataların Dağılımı

Tümcelerın Ögeleri ve Anlatımı İle İlgili Tespit Edilen Hatalar	f	%
Gereksiz sözcük kullanımı	6	66.66
Öge uyumsuzluğu	2	22.22
Tamlama hataları	1	11.11

Tablo 4’de görüldüğü gibi 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tespit edilen tümcelerın ögeleri ve anlatımı ile ilgili yanlışları; gereksiz sözcük kullanımı, öge uyumsuzluğu ve tamlama hataları olarak sınıflandırabiliriz. Ders kitabında yapılan tümcelerın ögeleri ve anlatımı ile ilgili yanlışlar açıklamalarıyla birlikte aşağıda sunulmuştur.

Çevremizde babasını kaybetmiş çocuklar var. Onlar, yolda babasının elinden tutmuş bir çocuk gördüklerinde babalarını hatırlayıp hüzünlenebilirler. Böyle durumlara karşılaştığımda ben de empati kurup kendimi onların yerine koyuyorum ve çok üzülüyorum.

(Tüysüz, 2018, s. 26)

Paragrafın son tümcesinde “empati” sözcüğü anlamı olan “kendimi onların yerine koyuyorum” ifadesiyle beraber kullanılmıştır. Tümcede bulunan bu hata “empati” sözcüğü kullanılmayarak ya da “kendimi onların yerine koyuyorum” ifadesi kullanılmayarak giderilebilir.

Ancak değişimin gücü çocuk oyunlarını da etkilemiş ve zaman içinde bazı oyunlar ortadan kalkarken bazıları şekil değiştirmiştir. Kimi çocuk oyunları ise geçmişte oynandığı şekliyle değişmeden günümüze kadar gelebilmiştir.

(Tüysüz, 2018, s. 44)

Paragrafın son tümcesinde gereksiz sözcük kullanımı söz konusudur. Bu tümcede “değişmeden” sözcüğü tümcenin akışına göre anlamı olabilen “geçmişte oynandığı şekliyle” ifadesiyle beraber kullanılmıştır. Tümcedeki hata, tümcede “değişmeden” sözcüğü kullanılmayarak ya da “geçmişte oynandığı şekliyle” ifadesi kullanılmayarak giderilebilir.

Ebe olan takımın oyuncuları ise topla kendi aralarında paslaşarak kaçıları vurmaya çalışırlar.

(Tüysüz, 2018, s. 45)

Tümcede gereksiz sözcük kullanımı söz konusudur. Paslaşmak ifadesi zaten takımın kendi arasında olabilen bir durumdur. Tümcedeki hata “kendi aralarında” ifadesi kullanılmayarak giderilebilir.

Krokiler herhangi bir yeri basit ve anlaşılır şekilde tarif etmeye yarayan kuşbakışı çizimlerdir. Bu tür çizimleri inceleyerek okulumuzun çevresini, mahallemizi, yaşadığımız şehri veya köyümüzü daha yakından tanıyabiliriz. Aradığımız bir adresi bulabilmek için de krokiden yararlanırız. Aynı şekilde okulumuzda sınıfımızın, evimizde ise odamızın veya mutfağımızın konumunu çizeceğimiz bir kroki ile gösterebiliriz.

(Tüysüz, 2018, s. 69)

Paragrafın ilk tümcesinde gereksiz sözcük kullanımı söz konusudur. Bir şeyin basit olma durumu anlaşılır olduğunu da düşündürmektedir. Tümcede bu ifadelerden herhangi birinin kullanılması aynı anlamı vermektedir. Tümcedeki hata bu ifadelerden sadece biri kullanılarak giderilebilir.

Babası, Neşe'den bu sözleri duyduğuna çok memnun oldu. Ona planlı harcama yapmanın önemini daha iyi kavratmak için “Neşeciğim, istersen evimizin bu ayki bütçeyi birlikte hazırlayalım.” dedi.

(Tüysüz, 2018, s. 138)

Paragrafın son tümcesindeki tamlamada hata yapılmıştır. Tümcenin anlamlı ve kurallı olması için tümcede “bütçeyi” ifadesi yerine “bütçesini” ifadesi kullanılmalıdır. Tümcedeki hata tamlamanın “evimizin bu ayki bütçesini” şeklinde yapılması ile giderilebilir.

Sınıf başkanlığı görevini yaparken bazen teneffüslerde de sınıfın işleriyle ilgilenmek zorunda kalıyorum. Ancak bu bundan şikâyetçi değilim. Çünkü başkanlığa ve onun gerektirdiği sorumluluklara kendim talip oldum.

(Tüysüz, 2018, s. 160)

Paragraftaki ikinci tümcede “bu” sözcüğü fazladan kullanılmış olup tümcenin akışını ve anlamını bozmaktadır. Tümcenin “Ancak bundan şikâyetçi değilim” şeklinde yazılması ile söz konusu hata giderilebilir.

Takımdaki yerinizi korumak için sorumluluklarınızı yerine getirmemiz gerekir.

(Tüysüz, 2018, s. 161)

Tümcede “sorumluluklarınızı” ile “getirmemiz” sözcükleri arasında iyelik ekleri bakımından uyumsuzluk söz konusudur. Tümcede bulunan bu uyumsuzluk ifadenin “sorumluluklarımızı yerine getirmemiz gerekir” şeklinde yazılmasıyla giderilebilir. Tümcenin vurgulamak istediği mesaj göz önüne alındığında bu uyumsuzluk “sorumluluklarınızı yerine getirmemiz gerekir” şeklinde yazılarak da giderilebilir.

Okul, insanın sosyalleşmesinde rol oynayan önemli bir kurumdur. Bu nedenle toplumun genç bireylerine yalnızca bilgi öğretmeyi değil aynı zamanda hayata hazırlayıcı becerileri kazandırmayı da amaçlar. İletişim kurma, kendini ifade etme, zorluklarla baş edebilme, sorunlara çözümler üretebilme, takım çalışmalarına katılma bu becerilerin başlıcalarıdır.

(Tüysüz, 2018, s. 163)

Paragrafın son tümcesinde “kurma, etme, katılma” ifadeleri mastar, “baş edebilme, üretebilme” ifadeleri ise yeterlilik kipi ile kullanılmıştır. Tümcede tüm bu ifadelerin tamamı ya mastar ya da yeterlilik kipi ile kullanılmalıydı. Tümcenin akış bozukluğu bu ifadelerin tamamının mastar olarak “kurma, etme, katılma, baş etme, üretme, katılma” şeklinde kullanılması veya tamamının yeterlilik kipiyle “kurabilme, edebilme, üretebilme, katılabilme” şeklinde kullanılması ile giderilebilir.

Maker olmanın temelinde bozmak var. Maker Çocuklar olanla yetinmiyor, onu istedikleri şekle sokuyorlar. Oyuncakların parçalarını söküp takarak yeni bir oyuncak yapmaya çalışıyorlar. Küçük yaşlardan itibaren bir şeyler üretebilmeye alışan bu çocuklar henüz ana sınıfındayken kartonları kesip uçak yapıyorlar. Bir süre sonra o uçağa motor takıyorlar. Genellikle kendi kendilerine öğrenip buluş yapma ve icat etme becerilerini geliştiriyorlar.

(Tüysüz, 2018, s. 164)

Paragrafın son tümcesinde gereksiz sözcük kullanımı söz konusudur. “Buluş yapma” ve “icat etme” aynı anlama gelebilmektedir. Tümcede bu ifadelerden herhangi birinin kullanılmasının yeterli olduğu düşünülmektedir.

2018 Yılında Basılan Sosyal Bilgiler Beşinci Sınıf Ders Kitabına İlişkin Bulgular

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Millî Eğitim Bakanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer alan “T.5.4.5. Büyük harfleri ve noktalama işaretlerini uygun yerlerde kullanır.” kazanımının açıklaması şu şekildedir:

“Yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgöl, iki nokta, ünlem, tırnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi, kesme işareti, noktalı virgöl ve köşeli ayraç işaretlerinin yaygın kullanılan işlevleri üzerinde durulur.” (MEB, 2018, s. 39).

Kazanımın açıklamasına göre ortaokul 5. sınıf öğrencileri için noktalama işaretleri; yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgöl, iki nokta, ünlem, tırnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi, kesme işareti, noktalı virgöl ve köşeli ayraç işaretlerinin yaygın kullanılan işlevleri ile sınırlandırılmıştır.

İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tek tırnak işareti, Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (2018) yer almamasına rağmen bir kez kullanılmıştır. Örnek aşağıda sunulmuştur:

Üniversiteye başladıktan sonra hep ‘Faydalı ama farklı ne yapabilirim?’ diye soruyordum kendime.

(Şahin, 2018, s. 139)

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında on bir noktalama yanlışlığı/eksikliği tespit edilmiş olup bu hatalar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Noktalama İşaretlerinin Kullanımı ile İlgili Hataların Dağılımı

Ders Kitabında Bulunan Noktalama Yanlışlıkları/Eksiklikleri	f	%
Kesme işaretinin kullanımı ile ilgili hatalar	8	72.72
Virgülün kullanımı ile ilgili hatalar	2	18.18
Noktalı virgülün kullanımı ile ilgili hatalar	1	9.09

Tablo 5’de görüldüğü gibi 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında noktalama işaretlerinin kullanımı ile ilgili hata en fazla kesme işaretinin kullanımı ile (%72.72) ilgilidir. Daha sonra sırasıyla virgülün (%18.18) ve noktalı virgülün (9.09) kullanımı ile ilgili hatalar yer almaktadır. Ders kitabında yapılan hatalar aşağıda açıklamalarıyla birlikte sunulmuştur.

Sağlık Bakanlığı’ndan Misafir Çocuklara Aşı Kampanyası

(Şahin, 2018, s. 28)

Sayfada kullanılan bu başlıkta “Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturma ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz. (tdk.gov.tr)” kuralına uyulmamıştır. Başlıkta bulunan bu noktalama hatası başlığın “Sağlık Bakanlığında Misafir Çocuklara Aşı Kampanyası” şeklinde yazılması ile giderilmelidir.

- Sağlık Bakanlığı çocuk haklarından hangisinin ihlal edilmemesi için çalışma yapmıştır? Sağlık Bakanlığının yaptığı çalışmanın çocuk haklarının korunması açısından önemini arkadaşlarınızla tartışınız.

(Şahin, 2018, s. 29)

İkinci tümcede “Kurum, kuruluş, kurul, birleşim, oturma ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz. (tdk.gov.tr)” kuralına uyulmamıştır. “Sağlık Bakanlığında”

kurum ismi olduğundan bu ifadeye gelen ek kesme işareti ile ayrılmayarak bu hata giderilmelidir.

Lidyalılar, Gediz ve Menderes Vadileri arasında kalan bölgede yaşamışlardır. Başkenti Sardes (Sart)'tır (Manisa'nın Salihli ilçesi yakınları). Lidyalılar krallıkla yönetilirdi.

(Şahin, 2018, s. 36)

Paragrafın ikinci tümcesinde “Özel adlar için yay ayrıç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayrıçtan önce kullanılır. (tdk.gov.tr)” kuralına uyulmamıştır. Tümcede bulunan özel isimden sonra kesme işaretinin kullanılması ile hata giderilmelidir.

Bursa şehir merkezinin güneyinde yer alan Uludağ, 1961 yılında millî park ilan edilmiştir. Uludağ'a Bursa şehir merkezinden 20 dakikalık, teleferik yolculuğu ile ulaşılabilir. Uludağ'da göknar, kayın, meşe, kestane ve gürgen gibi ağaç türleri bulunmaktadır.

(Şahin, 2018, s. 43)

Paragraftaki ikinci tümcede virgül gereksiz olup tümcenin akışını ve tümcedeki tamlamayı bozmaktadır. Tümcede virgül kullanılmayarak bu hata giderilmelidir.

Ticaret: Sanayinin geliştiği yerlerde ticaret imkânı da fazladır. Ticari faaliyetler bankacılık, eğitim, sağlık gibi hizmet sektörü kollarını ön plana çıkarır. Ticaretin gelişmiş olduğu yerler insanlar tarafından daha çok tercih edilmektedir. Örneğin, Adana, Kocaeli ve Kayseri gibi şehirlerin nüfusu fazladır. Ticaretin gelişmediği Bayburt, Çankırı, Gümüşhane gibi şehirlerde nüfus azdır.

(Şahin, 2018, s. 78)

Tümce içerisinde virgül kullanıldığından “örneğin” sözcüğünden sonra noktalı virgül kullanılmasının daha uygun olduğu düşünülmektedir.

Genel Ağ aracılığıyla bağlandığımız sosyal medya hesapları insanlar arasındaki iletişimi etkileyen önemli bir unsurdur. Teknoloji sayesinde insanlar yaşadıkları yerden, uzakta yaşayan kişilerle iletişim kurmakta ve başka ülkelerdeki insanların yaşamları hakkında bilgi sahibi olabilmektedir.

(Şahin, 2018, s. 97)

Paragraftaki ikinci tümcede kullanılan virgülün gereksiz olduğu; virgülün tümcenin akışını bozduğu ve tamlamayı ayırdığı düşünülmektedir. Bu tümcede virgül kullanılmayarak hata giderilebilir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, bireylerin Genel Ağ kullanma amaçları aşağıda verilmiştir. İnceleyiniz.

(Şahin, 2018, s. 99)

Tümcede bulunan “Genel Ağ” özel ismine gelen ek kesme işareti ile ayrılmamıştır. Özel isme gelen ek kesme işareti ile ayrılarak tümcedeki hata giderilmelidir.

Ali Amca köyden ayrıldığında onun yapması gereken işleri ailenin diğer fertleri yapar. Üniversite’de okuyan büyük oğlu, Ali Amca köydeyken hayvancılıkla fazla ilgilenmez. Ancak babası İstanbul’a gittiğinde hem okuluna devam eder hem de hayvanların bakımını üstlenir. Ali Amca İstanbul’dayken eşi, çocuklarının eğitimiyle ve sağlık durumlarıyla tek başına ilgilenir.

(Şahin, 2018, s. 131)

Paragraftaki ikinci tümcede özel isim olmadığı halde “üniversite” sözcüğüne gelen ek kesme işareti ile ayrılmıştır. Bu ifadede kesme işareti kullanılmayarak hata giderilmelidir.

Kars’ın coğrafi yapısının tarıma uygun olmadığı için Ali Amca’nın ailesi hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktadır.

(Şahin, 2018, s. 131)

► Ali Amca'nın büyük oğlu normal zamanlarda hayvancılıkla ilgilenmezken babası İstanbul'a gittiğinde hayvanların bakımını üstlenmektedir.

(Şahin, 2018, s. 132)

İlçe merkezinde tohum satan Necati Amca'dan bize lavanta tohumu getirmesini istedik. O da irtibatlı olduğu tohum firmalarından bize lavanta tohumu getirdi.

(Şahin, 2018, s. 141)

Yukarıdaki ders kitabının farklı sayfalarındaki üç tümcede özel isim olmadığı halde “amca” sözcüğü büyük harfle yazılmış ayrıca bu sözcüğe gelen ekler de kesme işareti ile ayrılmıştır. “Amca” sözcüğünün yazımında “Kişi adlarından sonra gelen akrabalık adlarının ilk harfi, sözcük gerçek bir akrabayı ifade etmese de küçük harfle yazılmalıdır. (tdk.gov.tr)” kuralına uyulmamıştır. Tümcelerde bulunan bu hatalar “amca” sözcüğü küçük harfle yazılarak ve sözcüğe gelen ekler kesme işareti ile ayrılmayarak giderilmelidir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında altmış yazım yanlışı tespit edilmiş olup bu hatalar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Tespit Edilen Yazım Yanlışlarının Dağılımı

Ders Kitabında Tespit Edilen Yazım Yanlışları	f	%
Düzeltilme işaretinin kullanımı ile ilgili yazım yanlışları	28	46.66
Büyük harf kullanımı ile ilgili yazım yanlışları	25	41.66
Birleşik sözcüklerin yazılışı ile ilgili yazım yanlışları	4	6.66
Sözcüklerin yazımında fazladan harf kullanılması ile ilgili yazım yanlışı	2	3.33
Özel isimlerin yazılışı ile ilgili yazım yanlışları	1	1.66

Tablo 6'da görüldüğü gibi 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tespit edilen yazım yanlışlarının çoğunluğu düzeltme işaretinin kullanımı (%46.66) ve büyük harf kullanımı (%41.66) ile ilgilidir. Ders kitabında ayrıca birleşik sözcüklerin yazılışı

(%6.66), sözcüklerin yazımında fazladan harf kullanılması (%3.33) ve özel isimlerin yazılışı (%1.66) ile ilgili yazım yanlışlarının bulunduğu görülmektedir. Ders kitabında yapılan yazım yanlışları açıklamalarıyla birlikte aşağıda sunulmuştur.

Okulda öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağlayan bazı gruplar vardır. Okuldaki spor takımları, resim ve müzik kulübü bunlara örnek verilebilir.

(Şahin, 2018, s. 21)

Paragrafın ilk tümcesinde “sosyalleşmesine” sözcüğü yazılırken üç tane “l” harfi kullanılmıştır. Bu sözcük “sosyalleşmesine” şeklinde yazılarak tümcedeki hata giderilmelidir.

Madde 7: Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

(Şahin, 2018, s. 26)

Tümcede “derhâl” sözcüğünün yazılımlında düzeltme işareti kullanılmamıştır. TDK’ye göre “derhâl” şeklinde yazılmalıdır.

Frig Kralı Midas'ın çalışma masası

(Şahin, 2018, s. 34)

Fotoğrafın açıklama kısmında “kralı” ifadesinin yazımında bu sözcüğün özel isim olmamasına rağmen büyük harf kullanılmıştır. Bu ifade “Frig kralı Midas’ın çalışma masası” şeklinde yazılmalıdır.

Kuzey Suriye topraklarına hakim olmak için dönemin güçlü devletlerinden olan Mısır Uygarlığıyla mücadele etmişlerdir. Mısır-

(Şahin, 2018, s. 35)

Anadolu'da kurulan diğer uygarlıklarda olduğu gibi İyonlarda da çok tanrılı bir din anlayışı hakimdi.

(Şahin, 2018, s. 37)

Karasal iklimin hakim olduğu yerlerde kışın yoğun kar yağışı görülür. Kar yağışından dola-

(Şahin, 2018, s. 73)

Mahkemelerde görevli hakim ve savcılar, kişiler ve kurumlar arasındaki anlaşmazlıkları kanuna uygun olarak çözer. Yargıtay, Danıştay, Adliyeler, cezaevleri, Adli Tıp Kurumu ve barolar

(Şahin, 2018, s. 156)

Egemenlik, hakim olma ve yönetme anlamına gelen bir kavramdır. Bir devletin, vatandaş-

(Şahin, 2018, s. 172)

Yukarıda bulunan ders kitabının farklı sayfalarındaki beş tümcede “hâkim” sözcüğünün yazılışında hata yapılmıştır. TDK'ye göre bu sözcük anlamı da göz önünde bulundurularak “hâkim” şeklinde yazılmalıdır.

Kıyıda yer alan koylar turizm açısından değerlidir. Çalışmamı yaparken Türkiye Fiziki Haritası'ndan yararlandım.

(Şahin, 2018, s. 71)

Tümcede “fiziki harita” ifadesi özel isim olmamasına rağmen büyük harfle yazılmış ve ifadeye gelen ek kesme işareti ile ayrılmıştır. Ayrıca aynı ifade kitabın 64. sayfasında “Aşağıda Türkiye'nin fiziki haritası verilmiştir.” şeklinde küçük harflerle

yazılmıştır. Tümcedeki ifade küçük harflerle yazılmalı ve bu ifadeye gelen ek kesme işareti ile ayrılmamalıdır.

Şemdinli ilçesine bağlı Kayalar köy yoluna inen çığla mücadele eden ekipler, zorlu doğa koşullarına adeta meydan okudular. Vatandaşlar araçlarında yolun açılmasını beklediler. Yapılan 4 saatlik çalışma sonucunda Şemdinli Kayalar köyü yolunun kardan temizlenerek yeniden ulaşım açıldığı belirtildi.

(Şahin, 2018, s. 88)

Paragrafın ilk tuncesinde “âdeta” sözcüğü düzeltme işareti kullanılmadan yazılmıştır. TDK’ye göre bu sözcük “âdeta” şeklinde yazılmalıdır.

Sınırsız bir hayal gücü ve merak duygusu olan Einstein’e göre hayal gücü bilgiden daha önemlidir. Kendisini “Benim özel yeteneklerim yok. Sadece tutkulu bir biçim-

(Şahin, 2018, s. 107)

Tümcedeki yabancı özel isme gelen ek okunuşa göre yazılmamıştır. Tümcenin doğrusu şu şekilde olmalıdır:

Sınırsız bir hayal gücü ve merak duygusu olan Einstein’a göre hayal gücü bilgiden daha önemlidir.

Ali Amca, eşi ve üç çocuğu ile birlikte Kars’ta yaşamaktadır. Kars’ın coğrafi yapısının tarıma uygun olmadığı için Ali Amca’nın ailesi hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktadır. Kars, yaz mevsiminde yeterli yağış aldığından geniş meralara sahiptir. Ali Amca hayvanlarını bu meralarda otlatarak büyütür.

Ali Amca... (Şahin, 2018, s. 131 ve 132 de on sekiz defa bu şekilde kullanılmıştır.)

Amca sözcüğünün yazımında “Kişi adlarından sonra gelen akrabalık adlarının ilk harfi, sözcük gerçek bir akrabayı ifade etmese de küçük harfle yazılmalıdır. (tdk.gov.tr)” kuralına uyulmamıştır. Doğru yazılışı şu şekilde olmalıdır:

Ali amca...

İlçe merkezinde tohum satan Necati Amca'dan bize lavanta tohumu getirmesini istedik. O da irtibatlı olduğu tohum firmalarından bize lavanta tohumu getirdi. Genel Ağ

(Şahin, 2018, s. 141)

Paragrafın ilk tümcesinde “Kişi adlarından sonra gelen akrabalık adlarının ilk harfi, sözcük gerçek bir akrabayı ifade etmese de küçük harfle yazılmalıdır. (tdk.gov.tr)” kuralına uyulmamıştır. Yazım yanlışı amca sözcüğünün küçük harfle yazılmasıyla giderilmelidir.

Bu tür reklamlar veya ilanlar hakkındaki şikayetlerinizi www.tuketiciakademisi.gov.tr Genel Ağ adresinden yapabilirsiniz.

(Şahin, 2018, s. 147)

► İlde bulunan vatandaşların yönetimle ilgili istek ve şikayetlerini dinlemek

(Şahin, 2018, s. 164)

Kullanıcıları ürünler hakkında şikayetlerini yetkililere iletebiliyor ve gerektiğinde ürünün nasıl iade edileceğini öğrenebiliyor.

(Şahin, 2018, s. 186)

Yukarıda bulunan ders kitabının farklı sayfalarındaki üç tümcede “şikâyet” sözcüğünün yazılışında hata yapılmıştır. TDK'ye göre bu sözcük “şikâyet” şeklinde yazılmalıdır.

Eğitim görmek herkesin temel haklarından biridir. Ülkemizde temel eğitim 12 yıldır. İlkokul 4, ortaokul 4, lise 4 yıldır. Ülkemizdeki eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır.

(Şahin, 2018, s. 154)

Paragrafta kullanılan “ayırımı” ifadesi hatalı yazılmıştır. Sözcüğün doğru yazımı “ayırımı” Şeklinde olmalıdır.

Yargıtay, Danıştay, Adliyeler, cezaevleri, Adli Tıp Kurumu ve barolar adalet ihtiyacımızı karŐılayan kurumlara örnektir. Bu kurumlar T.C. Adalet Bakanlığına bağlıdır.

(Şahin, 2018, s. 156)

Tümcede “adliyeler” sözcüğünün yazımında bu ifade özel isim olmamasına rağmen büyük harf kullanılmıştır. Tümcedeki hata bu sözcüğün küçük harfle yazılmasıyla giderilmelidir.

2. KomŐunuz AyŐe Teyze uzun zamandır tek başına yaşamaktadır. Kimsesi olmayan AyŐe teyze artık evinde ihtiyaçlarını karŐılayamaz duruma gelmiştir. Bu konuda AyŐe teyzeyle nasıl yardımcı olabilirsiniz?

(Şahin, 2018, s. 161)

Tümcede “teyze” sözcüğü özel isim olmamasına rağmen büyük harfle yazılmıştır. Sözcük zel isim olmadığı için küçük harfle yazılmalıdır.

Bu kurumların başında bulunan Cumhurbaşkanı ve bakanlar ülke yönetimiyle ilgili çeşitli kararlar alırlar. Karar alma sürecinde çeşitli kurullar kendilerine yardımcı olmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ve Devlet Denetleme Kurulu Cumhurbaşkanına karar alma sürecinde yardımcı olan kurumlardır.

Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı ve bakanlardan oluşur. Cumhurbaşkanı, bakanlıklar arasında iş birliği yapılmasında ve hükümetin genel siyasetinin belirlenmesinde etkilidir. Bakanlar görevlerini yerine getirirken bireysel olarak sorumluluk alanlarıyla ilgili karar alabildikleri gibi bir araya gelip Bakanlar Kurulu olarak da ülke yönetimiyle ilgili kararlar alabilirler.

(Şahin, 2018, s. 163)

Tümcelerde “cumhurbaşkanı” sözcüğü özel isim olmamasına rağmen büyük harfle yazılmıştır. Bu tümcedeki yazım yanlışlığı ilgili sözcüğün küçük harfle yazılmasıyla giderilmelidir.

Yaşadığımız yerin yönetiminden sorumlu bireyler ve kurullar görevlerini yaparken kanunlara uygun davranarak karar alırlar. Bir karar verirken olumlu ve olumsuz sonuçları ön görmeye çalışırlar ve verdikleri kararların toplumun menfaatine uygun olmasına özen gösterirler.

(Şahin, 2018, s. 166)

Paragrafın son tümcesinde kullanılan “öngörü” sözcüğü bitişik yazılmamıştır. TDK’ye göre “öngörü” bitişik yazılması gereken birleşik bir sözcüktür.

MADDE 17. – Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı hâller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tâbi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tâbi tutulamaz.

(Şahin, 2018, s. 167)

Paragrafın son tümcesinde kullanılan “tabi” sözcüğünün yazımında düzeltme işareti kullanılmıştır. TDK’ye göre bu sözcük düzeltme işareti kullanılmadan yazılmalıdır.

MADDE 22. – Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır. Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz.

(Şahin, 2018, s. 168)

Paragrafta kullanılan “ahlak” sözcüğü sözcüğünün yazımında düzeltme işareti kullanılmıştır. TDK’ye göre bu sözcük düzeltme işareti kullanılmadan yazılmalıdır.

MADDE 23. – Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir. Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak; Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir. Vatandaşın yurt dışına çıkma hürriyeti, vatandaşlık ödevi ya da ceza soruşturması veya kovuşturması sebebiyle sınırlanabilir. Vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

(Şahin, 2018, s. 169)

Paragrafta bulunan “amaçlarıyla” sözcüğü büyük harfle yazılmıştır. Bu sözcük küçük harfle yazılmalıdır.

İstiklâl Marşı'nı söylemek size hangi duyguları yaşatıyor?

(Şahin, 2018, s. 172)

Şimdi millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden bayrağımızı ve İstiklâl Marşı'nı inceleyelim.

(Şahin, 2018, 173)

İstiklâl Marşı'nın ilk iki kıtasında anlatılmak istenen nedir?

(Şahin, 2018, s. 174)

Her ülkenin kendine ait bir millî marşı vardır. İstiklâl Marşı, bizim millî marşımızdır. İstiklâl Marşı, millî egemenlik ve bağımsızlığımızın önemli simgelerinden biridir.

(Şahin, 2018, s. 174)

*Mehmet Âkif Ersoy
İstiklâl Marşımızın şairidir.*

(Şahin, 2018, s. 174)

12 Mart 1921 tarihinde İstiklâl Marşı, millî marşımız olarak kabul edilir. Mehmet Âkif Ersoy, İstiklâl Marşı'nı Türk halkına armağan eder.

(Şahin, 2018, s. 174)

Millî marşımızı törenlerde, millî bayramlarda ve spor müsabakalarında okuruz. Uluslararası spor müsabakalarında sporcularımız dereceye girdiklerinde bayrağımız göndere çekilir ve İstiklâl Marşımız okunur. Millet olarak bu tabloyu gördüğümüzde gurur duyarız.

(Şahin, 2018, s. 174)

Bayrağımızın ve İstiklâl Marşımızın önemiyle ilgili bir kompozisyon yazınız.

(Şahin, 2018, s. 174)

11. İstiklâl Marşımızın yazarı aşağıdakilerden hangisidir?

(Şahin, 2018, s. 178)

4. Bayrağımızın ve İstiklâl Marşımızın bizler için değeri ve önemi nedir?

(Şahin, 2018, s. 178)

Ders kitabının farklı sayfalarında bulunan yukarıdaki on tümcede “istiklal” sözcüğünün yazımında hata yapılmıştır. TDK'ye göre bu sözcük düzeltme işareti kullanılmadan yazılmalıdır. Kitapta bazı yerlerde ise bu sözcük “Millî egemenlik ve

bağımsızlık sembollerimizden bayrağımıza ve İstiklal Marşımıza değer vermeyi öğreneceğiz.”de (s. 153) olduğu gibi düzeltme işareti kullanılmadan doğru yazılmıştır. Ders kitabında bu sözcüğün yazımında bir örneklik sağlanamadığı görülmektedir. Tümcelerde yapılan bu yazım yanlışları sözcüğün yazımında düzeltme işareti kullanılmayarak giderilmelidir.

Mehmet Âkif Ersoy

(Şahin, 2018, s. 174’de yedi kez kullanılmış olup altısında yanlış yazılmıştır.)

TDK’ye göre “Akif” isminin yazımında “a”nın düzeltme işareti olmamalıdır. Ders kitabında bu ismin yazımında bir örneklik sağlanamadığı; kimi yerde düzeltme işareti kullanılarak kimi yerde ise kullanılmadan yazıldığı görülmektedir. İlgili kitapta yapılan hatalar bu ismin yazımında düzeltme işareti kullanılmayarak giderilmelidir.

8. Oniki yaşındaki Gökçe anne, baba, büyükanne ve dedesiyle yaşamaktadır. Gökçe, kendi hayatını ilgilendiren konularda ailesine fikrini söyleyebilmektedir.

(Şahin, 2018, s. 178)

Paragrafın ilk tümcesinde ayrı yazılması gereken “on iki” sayısı bitişik yazılmıştır. Tümcenin doğrusu şu şekilde olmalıdır:

On iki yaşındaki Gökçe anne, baba, büyükanne ve dedesiyle yaşamaktadır.

Geçen yıl da talepleri karşılayamamıştık, bu yıl da karşılayamayacağımızı ön görüyoruz.” dedi.

(Şahin, 2018, s. 181)

Paragrafın son tümcesinde kullanılan “öngörü” sözcüğü bitişik yazılmamıştır. TDK’ye göre “öngörü” bitişik yazılması gereken birleşik bir sözcüktür.

Ülkemizde bulunan kara yolu, hava yolu, deniz yolu ve demir yolu ulaşım ağları uluslararası ekonomik ilişkiler açısından önemlidir. Ülkemizde üretilen ürünler yurtdışına gönderilirken bu ulaşım yolları kullanılmaktadır. Örneğin,

(Şahin, 2018, s. 182)

Paragrafın ikinci tümcesinde kullanılan “yurt dışı” sözcük grubu bitişik yazılmıştır. TDK’ye göre “yurt dışı” sözcük grubu ayrı yazılması gereken birleşik bir sözcüktür.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bir örneklik sağlanamamış sözcükler belirlenmiş, bu konuya ilişkin örnekler aşağıda sunulmuştur.

hediye (s. 103, 132)

armağan (s. 174)

yanlış (s. 31, 55, 58, 91, 100, 103, 113, 144,148, 149, 175, 178, 196, 198)

hata (s. 81, 107, 110, 113)

biçim (s. 27, 107, 190)

şekil (s. 16, 23, 24, 28, 32, 39, 40, 96, 102, 103, 106, 111, 133, 133, 146, 173, 175, 190, 191, 195)

isim (s. 26, 43, 52, 106)

ad (s. 11, 14, 15, 17, 21, 24, 27, 34-39, 41-43, 45, 47, 57, 59, 61, 62, 71, 75, 76, 85, 91, 100-103, 106, 111-113, 122, 123, 139, 141, 146, 156, 159, 165, 184, 189, 192, 196)

doktor (s. 22, 37, 155, 187)

hekim (s. 108)

beden (s. 86, 168)

vücut (s. 32, 167)

devlet (s. 10, 11, 26, 27, 35, 39, 140, 141-149, 154, 157, 159, 160, 162, 169, 170, 172, 175, 178, 184)

ülke (s. 11, 12, 27, 33, 34, 42, 45-52, 54-56, 58, 60- 62, 64, 66, 67, 70, 78, 92-94, 97, 119-129, 143, 146, 148, 154-158, 161-164, 169, 170, 172-174, 177-190, 192, 194-198)

vatan (s. 50, 173)

yurt (s. 40, 169, 174)

fayda (s. 106, 119, 139, 170)

yarar (s. 9, 16, 17, 19, 21, 26-30, 65, 70, 79, 80, 94, 97, 100, 106, 108-113, 115, 118, 122, 132, 137, 139, 140, 143, 145, 147, 148, 159, 162, 168, 183, 185, 189, 191, 194-196, 198)

sebeup (s. 14, 16, 34, 45, 54-56, 61, 62, 74, 75, 81, 83, 84, 87-89, 91, 94-99, 106, 115, 157, 167-170, 176, 180-185)

neden (s. 14-17, 19, 21, 24, 25, 28, 30, 32, 36, 40, 45, 46, 52, 55, 63, 71, 75, 77-79, 81-86, 89, 91, 93, 95, 97, 98, 100-106, 109, 112, 118, 119, 125, 128, 132-134, 141, 154, 171, 173, 174, 180, 181, 189, 191)

fikir (s. 18, 34, 109, 117, 138, 140, 141, 143, 149, 152)

düşünce (s. 10, 13, 14, 17-19, 21-24, 26, 27, 29, 31, 37, 40, 45, 50-52, 54, 55, 62, 64, 65, 71, 74, 75, 81, 88-90, 96-98, 101, 102, 106, 110, 118, 127, 131, 132, 135, 138, 140, 144, 145, 154, 158, 161, 162, 167-172, 174, 176, 178, 180, 183, 184, 188, 191, 193, 196)

vakit (s. 11, 20, 24, 25, 50, 52, 80, 97, 132)

zaman (s. 11, 14, 16, 20, 23-25, 30, 31, 51, 52, 54, 55, 71, 77, 78, 81, 96, 105, 107, 132, 141, 161, 170, 173, 178, 184-186, 191, 196)

fakat (s. 64, 87, 139)

ama (s. 15, 139)

ancak (s. 14, 81, 83, 100, 103, 106-108, 141, 144, 148, 163, 169, 174, 181, 184, 191, 193)

hayat (s. 10, 12, 16, 18-21, 24-26, 32, 36, 37, 54-58, 62, 63, 81, 86-91, 94, 96, 97, 100, 102, 107, 108, 117, 131-133, 138-140, 142, 149-152, 157, 160, 167, 168, 171, 176, 178, 191, 198)

yaşam (s. 10, 12, 19, 20, 23, 25-27, 30, 32, 34, 36, 46, 47, 50, 54, 55, 60, 71, 73-77, 79, 81, 83-86, 88, 90, 96-98, 106, 107, 112, 118, 133, 140, 142, 143, 151, 154-158, 164, 165, 167-172, 175, 176, 178, 190-192)

tedbir (s. 27, 71, 103, 154, 165)

önlem (s. 81, 84, 103, 164)

onur (s. 27, 37)

şeref (s. 37)

teklif (s. 103, 105, 116)

öneri (s. 98)

kıyafet (s. 45, 51, 54, 73, 92, 118, 135, 138)

elbise (s. 135, 173)

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında kullanılan Türkçe kökenli olmayan sözcüklerin sayıları ve hangi dile ait oldukları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Kullanılan Türkçe Kökenli Olmayan Sözcüklerin Dillere Göre Dağılımı

Diller	f	%
Arapçakökenli sözcükler	452	50.95
Fransızca kökenli sözcükler	211	24.25
Farsça kökenli sözcükler	118	13.56
İtalyanca kökenli sözcükler	40	4.59
Rumca kökenli sözcükler	24	2.75
İngilizce kökenli sözcükler	15	1.72
Latince kökenli sözcükler	3	0.34
Çince kökenli sözcükler	2	0.22
Sırpça kökenli sözcükler	2	0.22
Bulgarca kökenli sözcükler	1	0.11
Soğdca kökenli sözcükler	1	0.11
İspanyolca kökenli sözcükler	1	0.11

Tablo 7’de görüldüğü gibi incelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında; Arapça kökenli 452, Fransızca kökenli 211, Farsça kökenli 118, İtalyanca kökenli 40, Rumca kökenli 24, İngilizce kökenli 15, Latince kökenli 3, Çince kökenli 2, Sırpça kökenli 2, Bulgarca kökenli 1, Soğdca kökenli 1 ve İspanyolca kökenli 1 sözcük kullanılmış olup bu sözcükler dillere göre alfabetik olarak sıralanmıştır:

Ders kitabında kullanılan Arapça kökenli sözcükler: abide, adalet, adet, âdeta, adliye, ahlak, ahşap, aile, ait, akraba, alet, ani, arazi, arıza, arz, asıl, asker, ayıp, azap, azim, baharat, bahis, bakkal, bazen, bazı, bedel, beden, belde, belediye, bereket, beşer, beyaz, bina, cadde, cami, cenaze, cennet, cep, cephe, cesaret, cevap, ceza, ciddi, cihaz, cilt, cisim, civar, coğrafya, cumhuriyet, cümle, dâhi, dair, daire, dakika, dava, davet, davul, defa, defter, delil, derece, ders, devam, devir, devlet, dikkat, din, dost, dükkân, dünya, eczane, edebiyat, elbise, emanet, emir, emlak, emniyet, enkaz, esas, eser, esnaf, eşya, etraf, evrak, eziyet, faaliyet, fakat, fakir, fark, fazla, felaket, felç, felsefe, fen, fert, fındık, fırsat, fındık, fikir, fiyat, gayret, gazi, gıda, haber, hafif, hak, hakem, hâkim, hâl,

hala, hâlâ, halk, hamur, harabe, harç, hareket, harf, hariç, harika, harita, has, hasar, hasat, hat, hata, hatır, hatta, hayal, hayat, hayran, haysiyet, hayvan, hazır, hazine, hedef, hediye, hekim, helal, hesap, heyecan, heyelan, heyet, heykel, hıdırellez, his, hitap, hizmet, hukuk, huzur, hükûmet, hüküm, hür, hürriyet, ısrar, iade, ibadet, ibare, icat, idare, idari, ifade, ihbar, ihlal, ihracat, ihtiyaç, ihtiyar, iklim, ikna, ikna, ikram, ilaç, ilan, imalat, imkân, imza, inkılap, inşa, iptal, irtibat, isim, ispat, istismar, işaret, , işgal, itfaiye, ithal, itibar, itibaren, izin, kabiliyet, kabul, kadar, kademe, kahve, kale, kalem, kalp, kanaat, kanun, kara, karar, kasaba, kasap, kayıp, kayıt, kaymakam, kaza, kebab, kelime, keşif, keyif, kına, kırmızı, kırtasiye, kısım, kısmen, kıyafet, kibar, kimya, kira, kira, kitap, kitle, kubbe, kule, kumaş, kurban, kuvvet, külliye, kürsü, kütle, lahit, lahmacun, lazım, leh, levha, lezzet, maalesef, macun, madde, maddi, maden, mağara, mağdur, mahal, mahalle, mahkeme, makam, maksat, mal, malzeme, manevi, manzara, maruz, masraf, matbaa, mavi, medeniyet, mekân, mektup, memleket, memnun, memnuniyet, memur, menfaat, mera, merak, merci, merhaba, merkez, mermer, meslek, meşale, meşhur, metin, mevcut, mevsim, meydan, mezar, mezra, mezun, mısır, miktar, milat, millet, milli, mimari, miras, misafir, muamele, muayene, mucit, muhafaza, muhtaç, muhtar, mutfak, mutlak, mutlaka, muz, mücadele, müdahale, müdür, mühendis, mülteci, mümkün, müsait, müşteri, müthiş, nadir, nakit, namus, nehir, nesil, nihayet, nikâh, noksan, nokta, nüfus, nüsha, raf, rağmen, rahat, rahip, rakam, rasat, refah, reklam, resim, resmî, ressam, ret, rıza, ruh, saat, sabah, sabır, sahip, sakin, sanat, sanayi, sarf, sayfa, sebep, sel, selam, semt, sene, set, seviye, seyahat, seyir, sıfır, sınıf, sicil, silah, sofrâ, sohbet, sokak, sultan, suret, susam, sünnet, sürat, şahit, şart, şehit, şekil, şelale, şeref, şerit, şey, şiddet, şifa, şiir, şikâyet, şirket, şube, şüphe, tabak, tabaka, tabi, tablet, tac, tahmin, tahrip, takas, takdir, takip, takvim, talep, tam, tamam, tamir, taraf, tarih, tarz, tasarruf, tasvir, tatil, tavsiye, tebligat, tecrübe, tedavi, tedbir, tehdit, tehlike, teklif, tekrar, temin, temiz, temsil, tencere, tercih, tesis, teslim, tespit, teşekkül, teşekkür, teşhis, teşkil, tıp, ticari, tüccar, türbe, unsur, usul, ücret, vaat, vadi, vakit, vali, vatan, vaz, ve, vefa, veli, vicdan, vücut, yemin, zabıta, zafer, zahire, zaman, zarar, zaten, zayıf, zeytin, zihin, ziraat, ziyaret, zümre

Ders kitabında kullanılan Fransızca kökenli sözcükler: adres, aktivite, alfabe, alternatif, alüminyum, ambalaj, amblem, ambulans, ampul, analiz, ansiklopedi, antik, apartman, astronomi, atmosfer, atölye, avantaj, avukat, baraj, baro, beton, bilet, bisküvi, biyografi, bor, bronz, burs, bütçe, dans, defans, dekor, delta, demokrasi, deodorant, depo, deterjan,

difteri, diyagram, diyagram, diyaliz, diyalog, doktor, dosya, döviz, ekip, ekoloji, ekonomi, ekran, ekstra, elektrik, elektronik, endemik, endüstri, enerji, erozyon, etik, etiket, faktör, fakülte, fay, fayans, fiş, fizik, folklor, fon, fotoğraf, fotokopi, fuar, garanti, gaz, geometri, granit, grip, grup, hektar, hiyeroglif, istatistik, kalite, kamyon, kanalizasyon, kanser, kantin, kart, kategori, klimatoloji, koloni, kompozisyon, kongre, konser, konsey, kontrol, kooperatif, koordinasyon, kortej, kozmetik, kreş, kristal, kroki, krom, kuaför, kulüp, kurs, kültür, laboratuvar, lejant, linyit, lisans, lösemi, mağaza, maki, marş, matematik, menenjit, mesaj, metre, mikrofon, milyon, mineral, minibüs, modern, motif, motor, müze, müzik, net, normal, not, objektif, omlet, onur, operatör, organ, otel, otobüs, otomobil, paket, pantolon, paralel, park, parti, performans, personel, petrol, piknik, pilot, piramit, plan, plato, polis, porselen, portakal, poster, potansiyel, prensip, problem, profil, program, proje, protez, randevu, rapor, rehabilitasyon, resepsiyon, restorasyon, reyon, rezervasyon, rezerve, risk, roket, rol, roman, röportaj, salon, santral, sekreter, sektör, sembol, seramik, servis, sinema, site, sivil, solist, sosyal, spor, statü, süper, şans, şema, şoför, şok, tablet, tablo, teknisyen, teknolojik, teleferik, telefon, televizyon, termal, termik, tetanos, trafik, traktör, traverten, tren, turist, ünite, üniversite, veteriner, virüs, volkan

Ders kitabında kullanılan Farsça kökenli sözcükler: ateş, ayin, baca, bahar, bahçe, beraber, cam, çamaşır, çare, çarşaf, çarşı, çember, çengel, çeşit, çini, çoban, çorap, çöp, çünkü, damat, dert, destan, destek, diğer, dut, duvar, dürüst, düşman, ebru, eğer, encümen, endişe, güzergâh, hafta, ham, hane, hasta, hastane, hemen, hem, hep, her, herkes, hiç, hoca, hoş, incir, işkence, kâğıt, kahraman, kâr, karpuz, kemençe, kemer, kenar, kereste, kervan, kilim, koza, köşe, köşk, köy, kumbara, merasim, mercimek, mert, meşe, meyve, mühür, müjde, nem, nevrüz, nişan, padişah, pamuk, para, pazar, peri, pes, peynir, pilav, pirinç, pişman, rast, reçel, rehber, renk, rüzgâr, sade, saray, saye, sebze, sepet, serbest, sert, sipariş, siyah, şadırvan, şehir, şeker, şeker, şişe, tahta, tane, tava, terzi, testi, tezgâh, tohum, turunç, usta, ümit, yaban, zemin, zengin, zindan, zor, zurna

Ders kitabında kullanılan İtalyanca kökenli sözcükler: acente, banka, çikolata, fabrika, fatura, fırtına, firma, flama, gazete, imparator, jandarma, kampanya, kaptan, kasa, lavanta, lira, liste, lokanta, makarna, makine, mandalina, marka, mekanizma, mobilya,

numara, piyasa, pizza, poliçe, posta, pusula, rampa, rekolte, salata, salça, sera, sigorta, tiyatro, torna, üniforma, vazo

Ders kitabında kullanılan Rumca kökenli sözcükler: biber, domates, enginar, fırça, fırın, gübre, horon, izmarit, kestane, kilise, kiremit, kutu, kümes, liman, limon, manastır, manav, masa, moloz, patates, semer, sınır, temel, tuğla

Ders kitabında kullanılan İngilizce kökenli sözcükler: egzoz, faks, futbol, hobi, internet, kek, kokpit, laptop, logo, market, medya, sprej, star, video, voleybol

Ders kitabında kullanılan Latince kökenli sözcükler: drama, larva, mart

Ders kitabında kullanılan Çince kökenli sözcükler: çay, mantı

Ders kitabında kullanılan Sırpça kökenli sözcükler: kral, kraliçe

Ders kitabında kullanılan Bulgarca kökenli sözcükler: kuluçka

Ders kitabında kullanılan Soğdca kökenli sözcükler: kent

Ders kitabında kullanılan İspanyolca kökenli sözcükler: sigara (Şahin, 2018, s. 9-198)

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular

İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tümcelerin ögeleri ve anlatımı ile ilgili on altı hata tespit edilmiştir. Tümcelerin ögeleri ve anlatımı ile ilgili yapılan hatalar Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabında Tümcelerin Ögeleri ve Anlatımı ile İlgili Hataların Dağılımı

Tümcelerin Ögeleri ve Anlatımı İle İlgili Tespit Edilen Hatalar	f	%
Tamlama hataları	6	37.5
Tümcede sözcüğün hatalı yazımı	5	31.25
Öge uyumsuzluğu/öge eksikliği	4	25
Gereksiz sözcük kullanımı	1	6.25

Tablo 8’de görüldüğü gibi 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tespit edilen tümcelerın ögeleri ve anlatımı ile ilgili yanlışları; tamlama hataları (%37.5), tümcede sözcüğün hatalı yazımı (%31.25), öge uyumsuzluğu/öge eksikliği (%25) ve gereksiz sözcük kullanımı (%6.25) olarak sınıflandırmak mümkündür. Ders kitabında yapılan tümcelerın ögeleri ve anlatımı ile ilgili tespit edilen yanlışlar açıklamalarıyla birlikte aşağıda sunulmuştur.

► Çocuk olarak haklarımızdan yararlanmaya ve bu hakların ihlal edildiği durumlara örnekler vermeyi öğreneceğiz.

(Şahin, 2018, s. 9)

Tümcede nesne-yüklem uyumsuzluğu söz konusudur. Tümcede bulunan nesne-yüklem uyumsuzluğu “yararlanmaya” ifadesi “yararlanmayı” şeklinde yazılarak giderilebilir.

Sosyal Bilgiler dersi eleştirel düşünemeyi, kendi kararlarımızı verebilmenin önemini; ilgi, istek ve yeteneklerimizin farkına varmamızı sağlar.

(Şahin, 2018, s. 12)

Sıralı tümcede nesne-yüklem uyumsuzluğu söz konusudur. Ayrıca “düşünebilme, verebilme” ifadeleri yeterlilik kipi, “baş edebilme, üretebilme” ifadeleri ise mastar şeklinde kullanılmıştır. Tümcede tüm bu ifadelerin tamamı ya mastar ya da yeterlilik kipi ile kullanılmalıydı. Tümcenin doğrusu şu şekilde olmalıdır:

Sosyal Bilgiler dersi, eleştirel düşünemeyi, kendi kararlarımızı verebilmenin önemini kavratır; ilgi, istek ve yeteneklerimizin farkına varabilmemizi sağlar.

Çocuk haklarının korunması ve ihlallerin önlenmesi için kamu kurumlarına, sivil toplum kuruluşlarına ve çocuk haklarına duyarlı insanlara görevler düşmektedir. Ülkemizde devletin çeşitli kurumları, çocuk haklarının ihlallerinin önlenmesi adına çeşitli tedbirler almaktadır. Bizler de elimizden geldiği ölçüde bu konuda yapılan çalışmalara destek olmalıyız.

(Şahin, 2018, s. 27)

Paragrafın ikinci tümcesinde tamlama hatası yapılmıştır. Tümcedeki “çocuk haklarının ihlallerinin önlenmesi” ifadesi yerine “çocuk hakları ihlallerinin önlenmesi” ifadesi kullanılması tümcenin akışını da düzeltmektedir.

*Düğün törenleri insanlar bir araya getiren
kültürel etkinliktir.*

(Şahin, 2018, s. 51)

Fotoğrafın açıklamasında nesne-yüklem uyumsuzluğu söz konusudur. Tümcede “insanlar” ifadesi yerine “insanları” ifadesinin kullanılması gerekmektedir.

Türkiye'nin yeryüzü şekilleri, başka ülkelerle sınırları, ilçe ve il sınırları vb. konularda bilgi edinebilmek için Türkiye, istenilen oranda küçülterek düz bir alana aktarılır. Yükselti basamaklarına göre yeryüzü şekillerinin dağılışını gösteren ha-

(Şahin, 2018, s. 64)

Tümcenin anlamlı ve kurallı bir tümce olabilmesi için “küçülterek” ifadesi “küçültülerek” şeklinde yazılmalıdır. Tümcenin doğrusu şu şekilde olmalıdır:

Türkiye'nin yeryüzü şekilleri, başka ülkelerle sınırları, ilçe ve il sınırları vb. konularda bilgi edinebilmek için Türkiye, istenilen oranda küçültülerek düz bir alana aktarılır.

Depremın insanlar üzerindeki etkisini önlemek için aşağıdaki unsurlara dikkate edilmelidir.

(Şahin, 2018, s. 81)

Tümcenin anlamlı ve kurallı bir tümce olabilmesi için “dikkate” ifadesi “dikkat” şeklinde yazılmalıdır. Tümcede kullanılmış olan “dikkate” ifadesi tümcenin akışını da bozmaktadır.

Bir diğer teknolojik gelişme sayesinde devlet ile vatandaşa arasında iletişim kuran Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER), 2006 yılında hizmete giren bir halkla ilişkiler uygulamasıdır. Bu uygulama, çağın gereksinimleri de göz önünde bulundurulmak suretiyle sürekli geliştirilmekte ve vatandaşlarımıza hizmet vermektedir.

(Şahin, 2018, s. 98)

Paragrafın ilk tümcesinin anlamlı ve kurallı bir tümce olabilmesi için “vatandaşa” ifadesi “vatandaş” şeklinde yazılmalıdır. Tümcede kullanılmış olan “vatandaşa” ifadesi tümcenin akışını da bozmaktadır.

Yukarıdaki verilen okuma metni bizlere sanal ortamda edindiğimiz bilgilere şüpheyle yaklaşmamızın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Sanal ortamda edindiğimiz her bilgiyi doğru olarak kabul etmeyerek doğru bilgiye ulaşmaya özen göstermeliyiz. Bununla ilgili aşağıdaki uygulamaları yapmalıyız.

(Şahin, 2018, s. 101)

Paragrafın ikinci tümcesinde gereksiz sözcük kullanımı söz konusudur. Tümcede kullanılan “olarak” ifadesi kullanılmadığı zaman anlamda herhangi bir bozulma olmamaktadır.

: Siber suçların başında kimlik hırsızlığı ve dolandırıcılık gelmektedir. Genel Ağ’ı yanlış amaçlarla kullanan kişiler; insanların kredi kartı veya kimlik bilgilerine ulaşmakta, bu bilgilerle sanal ortamda çeşitli işlemler yapmaktadır. Kişisel bilgilerinizi ele geçiren bu kişiler,

(Şahin, 2018, s. 103)

Tümcenin vurgulamak istediği mesaj göz önüne alındığında “yanlış amaçlarla” ifadesi değil “kötü amaçlarla” ifadesi kullanılmalıydı. Tümcenin doğrusu şu şekilde olmalıdır:

Genel Ağ’ı kötü amaçlarla kullanan kişiler; insanların kredi kartı veya kimlik bilgilerine ulaşmakta, bu bilgilerle sanal ortamda çeşitli işlemler yapmaktadır.

► Karadeniz kıyıları her mevsim yağış alan bir iklim özelliğine sahiptir. Bu nedenle Giresun, Ordu, Trabzon, Rize ve çevresinde kıyılarında yağış ve neme fazla ihtiyaç duyan çay, fındık ve mısır üretimi yaygındır.

► Akdeniz ve Ege kıyılarındaki verimli ovalarda yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. Bu nedenle Antalya, Muğla, Mersin, İzmir ve çevresinde kıyılarında pamuk, zeytin, turunçgiller (limon, portakal, mandalina) ve üzüm üretimi yapılır.

(Şahin, 2018, s. 119)

Tümcelerdeki “çevresinde kıyılarında” ifadesi tümcenin akışını bozmaktadır. Tümceler şu şekilde olursa tümcelerin akışı daha uygun olmaktadır:

Karadeniz kıyıları her mevsim yağış alan bir iklim özelliğine sahiptir. Bu nedenle Giresun, Ordu, Trabzon, Rize ve çevresinin kıyılarında yağış ve neme fazla ihtiyaç duyan çay, fındık ve mısır üretimi yaygındır.

Akdeniz ve Ege kıyılarındaki verimli ovalarda yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. Bu nedenle Antalya, Muğla, Mersin, İzmir ve çevresinin kıyılarında pamuk, zeytin, turunçgiller (limon, portakal, mandalina) ve üzüm üretimi yapılır.

► Ülkemizin doğusu iklim ve yeryüzü şekilleri genel olarak tarıma uygun değildir. Bu durum tarım faaliyetlerinin yapılmasını zorlaştırmaktadır. Ekimi yapılan buğday, arpa gibi ürünlerin olgunlaşması uzun sürmektedir. Malatya, Elazığ ve civarında kayısı üretimi yapılmaktadır.

(Şahin, 2018, s. 120)

Paragrafın ilk tümcesinde tamlamada belirgin bir hata yapılmış tümce anlamlı ve kurallı bir tümce olmamıştır. Tümcede “doğusu” ifadesi “doğusunun” şeklinde yazılırsa tümcenin akışı da anlamı da düzelmektedir.

Bunun yanında yeryüzü şekillerinin dağlık ve engebeli, iklim özelliklerinin sert, ulaşım ağının yeterli olmadığı yerlerde sanayi tesisi kurmak oldukça zordur. Muş, Hakkri, Ardahan, Gümüşhane, Sinop sanayinin yeterince gelişmediği illerimiz arasındadır.

(şahin, 2018, s. 121)

Paragraftaki tümcenin anlamlı ve kurallı bir tümce olabilmesi için “yeryüzü şekillerinin dağlık ve engebeli” ve “iklim özelliklerinin sert” ifadelerinden sonra “olduğu” sözcüğü getirilmelidir. Tümcenin doğrusu şu şekilde olmalıdır:

Bunun yanında yeryüzü şekillerinin dağlık ve engebeli olduğu, iklim özelliklerinin sert olduğu, ulaşım ağının yeterli olmadığı yerlerde sanayi tesisi kurmak oldukça zordur.

Karadeniz kıyılarında orman fazladır. Ham madde zengin olması nedeniyle ormancılık faaliyetleri bu çevrede gelişme göstermiştir.

(şahin, 2018, s. 125)

Paragrafta ikinci tümcede tamlamada hata yapılmıştır. Tümcenin doğrusu şu şekilde olabilir:

Ham madde açısından zengin olması nedeniyle ormancılık faaliyetleri bu çevrede gelişme göstermiştir.

Kars'ın coğrafi yapısının tarıma uygun olmadığı için Ali Amca'nın ailesi hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktadır.

(Şahin, 2018, s. 131)

Tümcede tamlamada hata yapılmıştır. Tamlamada yapılan hata tümcenin anlatımını da bozmaktadır. Ayrıca tümcede “amca” sözcüğünün yazımında “Kişi adlarından sonra gelen akrabalık adlarının ilk harfi, sözcük gerçek bir akrabayı ifade etmese de küçük harfle yazılmalıdır. (tdk.gov.tr)” kuralına uyulmamıştır. Tümcede “amca” sözcüğüne gelen ek kesme işareti ile ayrılmamalıdır. Tümcenin doğrusu şu şekilde olabilir:

Kars'ın coğrafi yapısı tarıma uygun olmadığı için Ali amcanın ailesi hayvancılık yaparak geçimini sağlamaktadır.

Yukarıda verilenlerden durumlardan kaç tanesi ekonomik faaliyetler sonucu insanların sosyal yaşamlarının değişmesine örnektir?

(Şahin, 2018, s. 151)

Soru tümcesinin anlamlı ve kurallı bir tümce olabilmesi için “verilenlerden” ifadesi yerine “verilen” ifadesi yazılmalıydı. Tümcede kullanılan “verilenlerden” ifadesindeki çoğul eki gereksiz kullanılmıştır.

Bazı durumlarda kişiler kendilerine haksızlığa uğramış hissedebilirler.

(Şahin, 2018, s. 156)

Tümcede kullanılan “kendilerine” ifadesi tümcenin akışını ve anlamını bozmaktadır. Tümcenin anlamlı ve kurallı bir tümce olabilmesi için bu ifade “kendilerini” şeklinde yazılabilirdi.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Araştırma sonucunda 2018-2019 eğitim-öğretim yılında okutulan Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında dil ve anlatım yönünden bazı hatalar olduğu belirlenmiştir. Ders kitaplarının dil ve anlatım bakımından doğru hazırlanmış olması öğrenciler için kuşkusuz çok önemlidir. Ders kitaplarında yapılan hataların öğrencilerde yanlış öğrenmelere neden olması olasıdır. Her yönüyle doğru ve etkili hazırlanan ders kitapları yanlış öğrenmelerin önüne geçeceği gibi ana dilini doğru bir biçimde öğrenmeyi ve kullanabilmeyi sağlayacağı muhakkaktır. Ülkemizde ders kitaplarının ücretsiz olarak dağıtılması sonucunda öğrencilerin en kolay ulaşabildiği eğitim aracı ders kitaplarıdır. Dil ve anlatım yönünden iyi hazırlanmış ders kitapları tüm öğrencilere ana dillerini doğru öğrenebilme fırsatı sunar. Dil, kültürün en önemli öğelerindedir. Kültürün yaşatılması dilin yaşatılmasına bağlıdır. Bu çalışmada Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında dil ve anlatım bakımından yapılan hataların tespit edilmesi amaçlanmıştır.

Noktalama, yazının anlatımını güçlendiren, yazıda anlatılmak isteneni anlaşılır kılmaya ve anlam belirsizliği gidermeye yönelik kullanılan işaretlerdir. Noktalama işaretleri yanlış anlaşılmalara gidereceği gibi yazının açık ve akıcı olmasını da sağlar. Kaynak tarafından alıcıya mesajın istenilen düzeyde doğru aktarılabilmesi için yazıda noktalama işaretleri çok önemlidir. Doğru kullanılan noktalama işaretleriyle alıcıya mesaj doğru bir şekilde aktarılabilir. Ergin (2009), noktalama işaretlerinin yazının içinde süs ya da ayrıntı olmadığını ve işleve yönelik olarak kullanılması gerektiğini belirtir. Kantemir'e (1991) göre yazılı ifadelerden noktalama işaretleri kaldırılırsa mana; karanlıklar içerisinde yok olmuş gibi olur.

İmla ve noktalama hatalarının çokça bulunduğu metinlerle öğrencilere gerçek bir dil bilinci ve sevgisi aşılacak mümkün görünmemektedir. Öğrencilerin ders kitaplarında karşılarına çıkan dil yanlışlarını fark edememeleri, yanlışların doğru gibi algılanmasına sebep olmakta ve ileriki yaşlarda bu yanlışları düzeltmek içinden çıkılmaz bir hâl almaktadır (Demirci, 2009).

Yazım kuralları anlatılmak istenilenin doğru bir şekilde aktarılmasına yardımcı olur. Yazım kurallarına uyulmadan yazılan bir metin anlaşılır olamayacağı için alıcı için bir anlamı olmaz. Sarı (2011), tümcelerın anlaşılır olmasının yazım kurallarına uyulduğunda gerçekleştiğini belirtir. Ayrıca anlatılmak istenilen doğru aktarılabilmesi için sözcük hazinesi kadar bu sözcüklerin doğru bir şekilde kullanmanın önemini vurgular.

Karabıyık (2006) tarafından yapılan çalışmada Türkçe ders kitaplarında en fazla yazım ve noktalama yanlışı yapıldığı belirlenmiştir. Araştırmacının ulaştığı sonuçlar ile bu araştırmanın sonuçları örtüşmektedir.

Esengül (2006) tarafından yapılan çalışmada ise Türkçe ders kitaplarında toplamda 243 dil yanlışı belirlenmiştir. Bu yanlışıların 86'sı sözcük, 37'si ek, 36'sı öge, 35'i tamlama, 29'u anlam, 10'u deyim, 10'u ise dizgi yanlışı olduğu belirtilmiştir. Araştırmacı incelediği ders kitaplarında çok fazla dil yanlışı bulunduğunu belirtmiş olup bu kitaplarla doğru bir dil eğitimi vermenin zor olduğu yorumunda bulunmuştur. Bu bulgular bazı ders kitaplarının dil ve anlatım bakımından sorunlar taşıdığı noktasında araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Merdane'ye (2019) göre çalışmasında incelediği ders kitapları yazım kuralları ve imla yönünden Türk Dil Kurumunun belirlemiş olduğu nitelikte değildir. Ayrıca Payza'nın (2015) çalışmasında da incelenen ders kitabının TDK'nin belirlediği yazım ve noktalama kurallarına uygun olmadığı belirtilmiştir. Bu çalışmalardaki sonuçlar ile araştırmanın sonuçları ders kitaplarında noktalama ve yazım kurallarında hatalar yapıldığı noktasında örtüşmektedir.

Göçer (2010), ilkokulun dil eğitimi ile ilgili temel kazanımların kazandırılması açısından kritik bir evre olduğunu belirtir. Demirel (1999) ise ders kitaplarının öğrenciler için istenilen kazanımlara ulaşmada çok önemli olduğunu ve görsel olan araçlar içinde en çok tercih edilen araç olduğunu belirtir. Ceyhan ve Yiğit'e (2003) göre ders kitaplarının asli vazifesi, öğrencinin bireysel çabalarıyla öğrenmesine imkân sunmasıdır. Bu ifadeler birlikte düşünüldüğünde dil ve anlatım bakımından ders kitaplarının doğru hazırlanmasının çok önemli olduğu ifade edilebilir.

Demirci (2009) ise Türkçe ders kitaplarında en sık yapılan hataların sırasıyla anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama hataları olduğunu belirtmiştir. Çalışmadan elde edilen bulgular bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Şahin'in (2010), çalışmasında öğretmenler ders kitaplarını teknik, tasarım ve düzenleme, içerik, dil ve anlatım, ölçme değerlendirme bakımından genel olarak olumlu bulmuştur. Ayrıca öğretmenler ders kitaplarında yazım, noktalama ve baskı hatalarının bulunduğunu belirtmiştir. Bu çalışmanın bulguları araştırmanın sonuçları ile kısmen benzer niteliktedir.

Erol (2010) tarafından yapılan çalışmada Hayat Bilgisi ders kitaplarında noktalama ve yazım kurallarına titizlikle dikkat edilmediği, tümcelerde bulunan sözcük sayılarının sınıf seviyelerinin üzerinde olduğu, tek örneklik kuralına uyulmadığı, tümcenin öğeleriyle ilgili yanlışlıklar yapıldığı, noktalama işaretleriyle ilgili olarak kitaplarla Türkçe programının örtüşmediği ve yapılan hataların ders kitaplarının farklı yıllardaki basımlarında da tekrarlandığı belirtilmiştir. Bu çalışmanın sonuçlarıyla araştırmanın sonuçlarının örtüştüğü görülmektedir.

Toprak (1993) yaptığı çalışmada öğretmenlerin ilkökul 4. ve 5. sınıf Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi ve Matematik ders kitaplarını dil ve anlatım bakımından yetersiz bulduklarını belirtmiştir. Çalışmanın bulguları ile bu araştırmanın sonuçlarında benzerlikler göze çarpmaktadır.

İşbilir'in (2019) yaptığı çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenleri bu araştırmada da incelenen 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabını, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım, fiziksel tasarım ölçme değerlendirme alt boyutları açısından değerlendirmiş ve kitabı genel anlamda yeterli görmüşlerdir. Değerlendirilen kitapların aynı kitap olması nedeniyle bu çalışma ile araştırmanın sonuçlarının çeliştiği görülmektedir. Bu çelişkinin araştırmalarda kullanılan veri toplama aracının farklı olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Esmek'in (2018) yaptığı çalışmada Türkçe ders kitabında on altı adet yazım hatası, on sekiz adet noktalama işaretleri ile ilgili hata ve on üç adet dil bilgisel anlatım bozukluğu tespit edilmiştir. Çalışmanın bulguları bu araştırmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Demirdögen (2003) çalışmasında Milli Eğitim Bakanlığınca yayımlanmış kitapları incelemiş ve kitaplarda pek çok imla, noktalama ve baskı hatalarına rastlamıştır. Araştırmacı çalışmasında kitaplarda anlatım bakımından sorunlar olduğunu da belirtmiştir. Çalışmanın bulguları ile bu araştırmanın sonuçları benzer niteliktedir.

Ders kitaplarında dil ve anlatım ile ilgili yapılan çalışmalar genel olarak değerlendirildiğinde ders kitaplarının dikkatlice hazırlanmadığı göze çarpmaktadır. Daha önce yapılan çalışmalarla bu araştırmanın bulgularında benzerlikler söz konusudur. Araştırmalarda incelenen ders kitaplarında noktalama işaretlerinin kullanımında ve kitapların yazım kurallarına uygunluğunda belirgin hatalar vardır. Nitelikli dil eğitimi için ders kitapları her bakımdan kusursuz olmalıdır. Öğrenciler için ders kitapları ana dilini doğru kullanma açısından bir örneklik teşkil eder. Hatalarla dolu kitapların öğrenciler için kötü örnek olacağı kuşkusuzdur. Tüm ders kitaplarının dil ve anlatım bakımından sorunsuz olmasının dil eğitiminin yanında Türkçenin yaşatılması ve korunmasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmada incelenen 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarından elde edilen bulgulara yönelik sonuçlar alt problemlere göre ayrı ayrı belirlenmiştir.

Dördüncü Sınıf Ders Kitabına İlişkin Sonuçlar

Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında noktalama işaretlerinin sınıf düzeyine uygunluğu ile ilgili olarak bazı hatalar tespit edilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ilkökul 4. sınıf öğrencileri için noktalama işaretleri; yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgül, iki nokta, ünlem, tırnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi ve kesme işaretinin yaygın kullanılan işlevleri ile sınırlandırılmıştır. İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında sınıf düzeyine uygun olmayan noktalı virgül yirmi beş (f=25), tek tırnak işareti ise dört (f=4) kez kullanılmıştır. Noktalı virgül ders kitabının 26, 28, 38 (2 kez), 41, 46, 70, 90 (iki kez), 94, 95, 115, 124, 141 (üç kez), 144, 145, 147, 153, 163, 169, 175, 181 ve 191. sayfalarında kullanılmıştır. Tek tırnak işareti ise ders kitabının 39, 99 (iki kez) ve 141. sayfalarında kullanılmıştır. Genel olarak bakıldığında ilgili kitapta noktalama işaretlerinin noktalı virgül ve tek tırnak işareti haricinde sınıf düzeyine uygun kullanıldığı ve noktalama işaretlerinin yaygın kullanılan işlevlerine dikkat edildiği ifade edilebilir.

İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bazı noktalama yanlışlıkları yapıldığı görülmüştür. Tespit edilen on bir (f=11) hatadan beşi (f=5) virgölün gerektiği hâlde kullanılmamasından kaynaklanmıştır. Ders kitabında iki yerde (s. 70 ve s. 138) ise açılan tırnak işareti kapatılmayarak dilsel özensizlik yapılmıştır. Tespit edilen noktalama yanlışlıkları ders kitabının 25, 32, 45, 50, 51, 53, 70, 115, 116, 124 ve 138. sayfalarındadır. İncelenen ders kitabında yapılan hataları; noktalama işaretlerinin yanlış kullanılması, gerektiği halde kullanılmaması ve eksik kullanılması olarak sınıflandırmak mümkündür.

Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında altı (f=6) yazım yanlışı olduğu görülmüştür. Bunlardan üçü (f=3) büyük harf kullanımı, ikisi (f=2) kısa çizginin kullanımı diğeri ise satır sonuna sığmayan sözcüğün yazılışı ile ilgilidir. Tespit edilen yazım yanlışları ders kitabının 14, 53, 99 (iki tane), 135 ve 192. sayfalarında. Ders kitabı genel olarak değerlendirildiğinde -yukarıda bahsedilen birkaç yazım yanlışı dışında- kitabın yazımında yazım kurallarına hassasiyet gösterildiği söylenebilir.

Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında aynı anlamı taşıyan sözcüklerin aynı paragrafta hatta aynı tümcede bile kullanıldığı görülmüştür. Bunlar göz önünde bulundurularak ders kitabında bir örnekliliğe çok fazla dikkat edilmediği söylenebilir. Özellikle isim-ad, vakit-zaman, hayat-yaşam, fayda-yarar, ulus-millet ve biçim-şekil sözcüklerinin çok fazla kullanımı söz konusudur.

Beşinci alt probleme ilişkin sonuçlar: Türkçe kökenli olmayan sözcükler ilgili ders kitabında 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına göre daha fazla kullanılmıştır. Bu sözcüklerden çoğunluğu dilimize mal olmuş yaşayan Türkçenin bir parçası hâline gelmiştir. Fakat incelenen ders kitabında aynı anlama gelen bazı sözcüklerden Türkçe olanının tercih edilmesine dikkat edilmediği söylenebilir. İncelenen kitapta Arapça kökenli 504, Fransızca kökenli 267, Farsça kökenli 137, İtalyanca kökenli 40, Rumca kökenli 26, İngilizce kökenli 18, Latince kökenli 5, Çince kökenli 1, Yunanca kökenli 1, Japonca kökenli 1, Soğdca kökenli 1 ve Bulgarca kökenli 1 sözcük kullanılmıştır.

Altıncı alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tümcelerin öğeleri ve anlatımı ile ilgili dokuz (f=9) hata tespit edilmiştir. Bu hatalardan altısının (f=6) gereksiz sözcük kullanımından kaynaklandığı görülmektedir. Tümcelerde yapılan hatalar anlatımı da bozmaktadır. Ders kitabında yapılan bu hatalar ders kitabının 26, 44, 45, 69, 138, 160, 161, 163 ve 164. sayfalarında. 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tümcelerin öğeleri ve anlatımı ile ilgili yapılan hataları; tamlamada yapılan hatalar, gereksiz sözcük kullanımından ve öge uyumsuzluğundan kaynaklı hatalar olarak sınıflandırmak mümkündür.

Beşinci Sınıf Ders Kitabına İlişkin Sonuçlar

Birinci alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında noktalama işaretlerinin sınıf düzeyine uygunluğu ile ilgili olarak sadece bir hata tespit edilmiştir. Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ortaokul 5. sınıf öğrencileri için noktalama işaretleri; yay ayraç, üç nokta, eğik çizgi, soru işareti, nokta, virgül, iki nokta, ünlem, tırnak işareti, kısa çizgi, konuşma çizgisi, kesme işareti, noktalı virgül ve köşeli ayraç işaretlerinin yaygın kullanılan işlevleri ile sınırlandırılmıştır. İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında sınıf düzeyine uygun olmayan noktalama işaretlerinden tek tırnak işareti ders kitabının 139. sayfasında bir kere kullanılmıştır. Genel olarak bakıldığında ilgili kitapta kullanılan noktalama işaretlerinin sınıf düzeyine uygun olduğu ve ders kitabında noktalama işaretlerinin yaygın kullanılan işlevlerine dikkat edildiği ifade edilebilir.

İkinci alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında bazı noktalama yanlışlıkları yapıldığı görülmüştür. Ders kitabında tespit edilen on bir hatadan sekizi (f=8) kesme işareti, ikisi (f=2) virgülün kullanımı diğeri ise noktalı virgülün kullanımı ile ilgilidir. Bu hatalar ders kitabının 28, 29, 36, 43, 78, 97, 99, 131 (iki tane), 132 ve 141. sayfalarında. İncelenen ders kitabında yapılan hataları noktalama işaretlerinin yanlış kullanılması, gerektiği halde kullanılmaması ve eksik kullanılması olarak sınıflandırmak mümkündür.

Üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında altmış (f=60) yazım yanlışı tespit edilmiştir. 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına göre 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında çok fazla yazım yanlışı yapıldığı görülmektedir. Yazım yanlışlarının yirmi sekizi (f=28) düzeltme işaretinin kullanımı, yirmi beşi (f=25) büyük harf kullanımı ile ilgilidir. TDK'ye göre düzeltme işareti kullanılarak yazılması gereken “derhâl, hâkim, âdeta, şikâyet” sözcükleri ders kitabında genellikle düzeltme işareti kullanılmadan yazılmıştır. Ayrıca düzeltme işareti kullanılmadan yazılması gereken “ahlak, tabi, istiklal, Akif” sözcükleri genellikle düzeltme işareti kullanılarak yazılmıştır. Büyük harf kullanımı ile ilgili yazım yanlışlarının sıkça yapıldığı görülmektedir. Kitapta; bitişik veya ayrı yazılması gereken birleşik sözcüklerin doğru yazılmaması, sözcüğün yazımında fazla harf kullanılması gibi belirgin hatalar da göze çarpmaktadır. Bu kitabın yazım kurallarına çok fazla dikkat edilmeden yazıldığı söylenebilir.

Dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında aynı anlamı taşıyan sözcüklerin bazı yerlerde aynı paragrafta hatta aynı tümcede bile kullanıldığı görülmüştür. İlgili kitapta bir örnekliliğe çok fazla dikkat edilmediği söylenebilir. Özellikle isim-ad, sebep-neden, fikir-düşünce, vakit-zaman, hayat-yaşam, devlet-ülke sözcüklerinin çok fazla kullanımı söz konusudur.

Beşinci alt probleme ilişkin sonuçlar: Türkçe kökenli olmayan sözcükler, incelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına göre daha az kullanılmıştır. Bu sözcüklerden çoğunluğu dilimize mal olmuş yaşayan Türkçenin bir parçası hâline gelmiştir. Fakat incelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında aynı anlama gelen bazı sözcüklerden Türkçe olanının tercih edilmesine dikkat edilmediği söylenebilir. İlgili ders kitabında Arapça kökenli 452, Fransızca kökenli 211, Farsça kökenli 118, İtalyanca kökenli 40, Rumca kökenli 24, İngilizce kökenli 15, Latince kökenli 3, Çince kökenli 2, Sırpça kökenli 2, Bulgarca kökenli 1, Soğdca kökenli 1 ve İspanyolca kökenli 1 sözcük kullanılmıştır.

Altıncı alt probleme ilişkin sonuçlar: İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tümcelerin öğeleri ve anlatımı ile ilgili on altı (f=16) hata tespit edilmiştir. Tümcenin öğeleri ve anlatımı ile ilgili olarak 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında 4. sınıf ders kitabına göre daha fazla hata yapıldığı görülmektedir. Ders kitabında yapılan hatalar ders kitabının 9, 12, 27, 51, 64, 81, 98, 101, 103, 119, 120, 121, 125, 131, 151 ve 156. sayfalarında. 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında tümcelerin öğeleri ve anlatımı ile ilgili yapılan hataları; tümcede gereksiz sözcük kullanımından, öge eksikliğinden, öge uyumsuzluğundan, sözcüğün yanlış yazımından kaynaklı hatalar ve tamlama hataları olarak sınıflandırmak mümkündür.

Genel olarak bakıldığında incelenen Sosyal Bilgiler ders kitaplarından 4. sınıf ders kitabında 5. sınıf ders kitabına göre Türkçe olmayan sözcüklerin kullanımı daha fazladır.

4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında noktalama işaretlerinin sınıf düzeyine uygunluğu konusunda 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına göre daha fazla sorun bulunmaktadır.

İncelenen 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında ise 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabına göre çok fazla yazım yanlışı vardır ve tümcelerın ögeleriyle ilgili yanlışlar daha fazladır.

Ders kitapları özen ve dikkatle hazırlanmalıdır. Zira ders kitapları bir toplumun kültürel değerlerini yansıtan, kişilerin ve bir ulusun entelektüel gelişmesine destek olacak en önemli kaynaktır. Ayrıca ders kitapları fertler, aileler, toplumlar ve ulus üzerinde tesirleri yönünden eğitim ve öğretimi etkileyen en önemli unsurdur (Erkmen, 1996, s. 45). Ders kitaplarının dil ve anlatım bakımından özenli hazırlanmasının hatalı örtük öğrenmelerin önüne geçeceği olasıdır. Ders kitapları öğrenciler için ana dilini doğru öğrenmenin ve kullanmanın önemli bir aracıdır. Ders kitaplarında yapılan belirgin hataların öğrencilere kötü örnek olduğu düşünülmektedir.

Güneş (2002), ders kitabı yazarlarının özellikle önem vermeleri gereken konulardan biri olarak içerik sunulurken kullanılan dil ve anlatım biçimi olduğunu belirtir. Bu konu ile ilgili var olan sorunların başında ise yazarların ders kitabında gereksiz ve ilgisiz birçok sözcük ve tekrarlar kullanarak sayfalar dolusu bilgiler sunma eğilimi içinde olduklarını ifade eder. Araştırmacı bu eğilim nedeniyle ders kitaplarının öğrencilerin eğitimden ve çalışmadan soğumalarına neden olacağını belirtmektedir. Bunu önlemek için ders kitabı yazarlarının iyi planlama yapmalarını ve bilgileri açık, duru, yalın, akıcı ve doğal bir dille sunmaları gerektiğini vurgular.

İncelenen Sosyal Bilgiler 4. ve 5. sınıf ders kitapları 2019-2020 eğitim-öğretim yılında da okutulmaktadır. İlgili kitapların 2019 yılı basımlarına bakıldığında aynı hataların tekrarlandığı görülmektedir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca ders kitabı olarak kabul edilen kitapların daha sonraki yıllarda yapılan basımlarından önce dil ve anlatım bakımından incelemeye tabi tutulmadığı anlaşılmaktadır.

Öneriler

Ders kitaplarında mümkün olduğunca Türkçe sözcüklere yer verilmelidir. Aynı anlama gelen sözcüklerden Türkçe olanının tercih edilmesine dikkat edilebilir.

Ders kitaplarını yayımlayan yayınevleri ve ders kitabı yazarları, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından hazırlanan “Taslak Ders

Kitabı ve Eğitim Araçları ile Bunlara Ait e-İçeriklerin İncelenmesinde Değerlendirmeye Esas Olacak Kriterler ve Açıklamaları”na titizlikle uymalıdır.

Çocukların gelişim düzeylerine uygun tümceler kullanılmalı ve çok uzun tümceler kullanılmamalıdır. Tümcelerde ögelere dikkat edilmeli ve tümceler anlaşılır, sade ve açık olmalıdır.

Ders kitaplarındaki hataların diğer yıllarda yapılan basımlarında da tekrarlanmaması için yönetmelikte değişikliğe gidilebilir ve ders kitapları her basımdan önce dil ve anlatım yönünden tekrar incelenebilir. Bu sayede hatalar en aza indirilebilir.

Ders kitapları hazırlanırken noktalama işaretlerinin kullanımında hassasiyet gösterilmeli, eğitimin temeli olan ilkökulda yanlış öğrenmelerin önüne geçilmelidir.

Kitaplar hazırlanırken bir örnekliliğe özen gösterilmelidir.

Ders kitapları hazırlanırken noktalama işaretlerinin kullanımında Türkçe Dersi Öğretim Programı’na uygun hareket edilmeli ve öğretim programında olmayan noktalama işaretleri kullanılmamalıdır. 4. sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda yer almayan tek tırnak işareti yerine ders kitaplarında vurgulanmak istenen sözcük eğik yazılabilir.

Ders kitapları yayımlanmadan önce panelistler tarafından incelenirken dil ve anlatım bakımından hassasiyet gösterilmelidir.

Araştırmacılar bu çalışmanın kapsamını genişleterek daha fazla ders kitabını dil ve anlatım yönünden inceleyebilirler.

Araştırmacılar aynı sınıf seviyesinde okutulan ders kitaplarını örneğin ilkökul ikinci sınıf Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi ders kitaplarını dil ve anlatım yönünden irdeleyen nitel araştırmalar yapabilirler.

KAYNAKÇA

- Adıbelli, S. (2007). *Yeni programa göre hazırlanan lise 1 fizik ders kitabının eğitsel, görsel, dil ve anlatım yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Akbuğa, M. (2010). *İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşleri (Konya ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akbulut, S. (2007). *İlköğretim 1.sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının içerik bakımından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aksoy, Ö. A. (2000). *Dil Yanlıları*. İstanbul: Adam Yay
- Aktepe, F. (2014). *İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitaplarının yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygunluk düzeyi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Büyükalın, S. F. (2003). Ders kitabı ve öğretim programı ilişkisi. Şahin C. (Editör). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler* içinde. Ankara: Gündüz Yayıncılık.
- Can, G. Yaşar, Ş. ve Sözer, E. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Cebir Şahin, S., Bayram, Ö. ve Midilli, A. (2016). *İlköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler Ders ve Öğrenci Çalışma Kitabı*, Ankara: Koza Yay. Dağ. San. ve Tic. AŞ.
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2003). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakır, İ. (2009). *İlköğretim 5. sınıf matematik ders kitaplarının öğretmen ve öğrenci görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Çepni, S. (2005) *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*, (5. Baskı). Trabzon: Üç Yol Kitabevi.
- Daşcan, Ö. (2000). *İlköğretim 6. 7. sınıflarda okutulan sosyal bilgiler ders kitaplarının öğrenci başarısına etkisi konusunda uzman, denetçi, yönetici ve öğretmen görüşleri nelerdir*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirci, N. (2009). *2006 yılı Türkçe öğretim programına göre hazırlanan 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dil yanlışları ve anlatım bozuklukları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Demirdögen, P. (2003). *Milli Eğitim tarafından yayınlanan 6-15 yaş arası çocukların okuyabileceği kitapların eğitici ve görsellik açısından tasnifi, dil ve anlatım yönlerinde eleştirel bir şekilde incelenmesi*. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.
- Demirel, Ö. (1999). *Planlamadan değerlendirmeye öğretme sanatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2005). Sosyal bilgiler öğretimi. Öztürk, C. ve Dilek, D. (Editörler). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 17-52). Ankara: Pegem Akademi.
- Dökmen, Ü. (1994). *Okuma becerisi, ilgisi ve alışkanlığı üzerine psiko-sosyal bir araştırma*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Duman, T. ve Çakmak, M. (2003). Ders kitaplarının nitelikleri. Küçükahmet L. (Ed.), *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu* içinde (s. 18). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erden, M. (1996). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım Kitapçılık Yayıncılık.
- Erkmen, N. (1996). Çağdaş bir ders kitabı nasıl olmalı? Ders kitabını mükemmel yapan nitelikler. H. Coşkun, İ.Kaya ve J. Kuglin. (Editörler). *Türkiye ve Almanya'da İlköğretim Ders Kitapları* içinde (s. 37-46). Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Ergin, S. (2009). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Noktalama İşaretlerini Kullanma Becerileri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erol, B. (2010). *Hayat bilgisi ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.

- Esengül, M. (2006). *İlköğretim 8. sınıf ders kitaplarındaki dil ve anlatım yanlışları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Esmek, M. (2018). *İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitabının yazım kuralları, noktalama işaretleri ve dil bilgisel bazı hususlar açısından irdelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Göçer, A. (2010). Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için seçkin edebî ürünlerden yararlanma. *Tubar Dergisi*, 27, 341-369.
- Güneş, F. (2002). *Ders Kitaplarının İncelenmesi*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Güngördü, E. (2001). *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara. Nobel Yayınları.
- Hesapçıoğlu, M. (1994). *Öğretim ilke ve yöntemleri, eğitim programları ve öğretim*. İstanbul: Beta Yayınları.
- İnal, F. N. (2010). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- İşbilir, F. O. (2019). *5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- İşeri, K. (2003, 3-4 Mart). *Türkçe ders kitaplarındaki metinler için çizilen resimlerin incelenmesi*. Cumhuriyetimizin 80. Yılında Türkçemiz Kongresi'nde sunuldu. Ankara.
- Kabapınar, Y. (2003). Bir öğretim materyali olarak Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler ders kitapları. C. Öztürk ve D. Dilek. (Editörler). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (2.Baskı) içinde (s. 318-342). Ankara: Pegem Akademi.
- Kabapınar, Y. (2009). Yeni öğrenme anlayışının ışığında Sosyal Bilgiler ders kitapları. C. Öztürk (Editör). *Sosyal Bilgiler Öğretimi, Demokratik Vatandaşlık Eğitimi* (1.Baskı), içinde (s. 367-401). Ankara: Pegem Akademi.
- Kantemir, E. (1991). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Kaplan, M. (2005). *Kültür ve Dil*. Ankara: Dergâh Yayınları.
- Karabıyık, B. (2006). *İlköğretim 6.-8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki dil yanlışları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi (Muğla ili örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yay.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, A. ve Seven, S. (2011). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, D. (2008). Ders kitabının öğretimdeki yeri. Ö. Demirel ve K. Kıroğlu (Editörler). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi* (2.Baskı) içinde (s. 37-53). Ankara: Pegem Akademi.
- Kılıç, S. (1999). *İlköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin sınıf öğretmenlerinin ve müfettişlerin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kolaç, E. (2003). İlköğretim dördüncü sınıf Türkçe ders kitaplarının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 105-137.
- Kulantaş, N. (2007). *4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde kullanılan ders ve öğrenci çalışma kitapları ile öğretmen kılavuz kitaplarının öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Küçükkaragöz, H. (2007). Bilişsel gelişim ve dil gelişimi. B. Yeşilyaprak (Editör). *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi* içinde (s. 81-115). Ankara: Pegem Akademi.

- Merdane, F. (2019). *İlkokul 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinlerin çocuk edebiyatı metinlerinin nitelikleri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı*, Taslak Basım, Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), (2019). *Taslak ders kitabı ve eğitim araçları ile bunlara ait içeriklerin incelenmesinde değerlendirmeye esas olacak kriterler ve açıklamaları*. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği (2012). Resmi Gazete (12.09.2012). Sayı: 28409.
- Oğuzkan, F. (2001). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özkırmı, A. (2001). *Türk dili: Dil ve anlatım*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Özel, H. (2003). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının sosyal bilgiler branş öğretmenleri, ilköğretim müfettişleri ve ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin görüşlerine göre değerlendirmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Öztürk, C. (Editör). (2012). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi
- Payza, T. (2015). *Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Öcal, A. ve Tay, B. (Editörler). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 1-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Safran, M. ve Ata, B. (2003). Öğrencilerin Tarih Metinlerinden Anlam Çıkarmalarına Yönelik Araştırmalara Bir Bakış. C. Şahin. (Editör). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Sosyal Bilgiler* içinde (s. 339-353). Ankara. Gündüz Yayıncılık.
- Sarı, M. (2011). *Türk Dili Ders Kitabı*. Ankara: Okutman Yayıncılık.
- Sönmez, V. (1999). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sözer, E. (1998). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilimlerin Öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 1034.
- Sümengen, F. N. Ö. (2010). *2007-2008 öğretim yılı ilköğretim IV. ve V. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının pedagojik açıdan değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Şahin, E. (2018). *Ortaokul ve İmam hatip ortaokulu sosyal bilgiler 5 ders kitabı*. Ankara: Anadol Yayıncılık.
- Şahin, S. (2010). *İlköğretim sosyal bilgiler 5. sınıf ders kitaplarının öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Tertemiz, N., Ercan, L. ve Kayabaşı, Y. (2001). Ders kitabı ve eğitimdeki önemi. Küçükahmet, L. (Editör). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Klavuzu* içinde (s.1-31) Ankara : Nobel Yayın Dağıtım.
- Toprak, T. (1993). *İlkokul ders kitaplarının öğretim programına uygunluğunun değerlendirilmesi (Adana ilinde bir araştırma)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Turan, A. N. U. (2003). *İlköğretim altıncı ve yedinci sınıf öğrencileri ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler ders kitaplarına ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Tüysüz, S. (2018). *İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık AŞ.
- Türk Dil Kurumu (TDK) <http://tdk.gov.tr/icerik/yazim-kurallari/noktalama-isaretleri-aciklamalar/> adresinden alınmıştır.
- Yalçın, C. (2001). *Türk Dili ve Kompozisyon Plânlı Konuşma ve Yazma Sanatı*. Ankara: ART Yayınları.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Basım).
Ankara: Seçkin Yayıncılık

EKLER

Ek 1. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Dış Kapağı

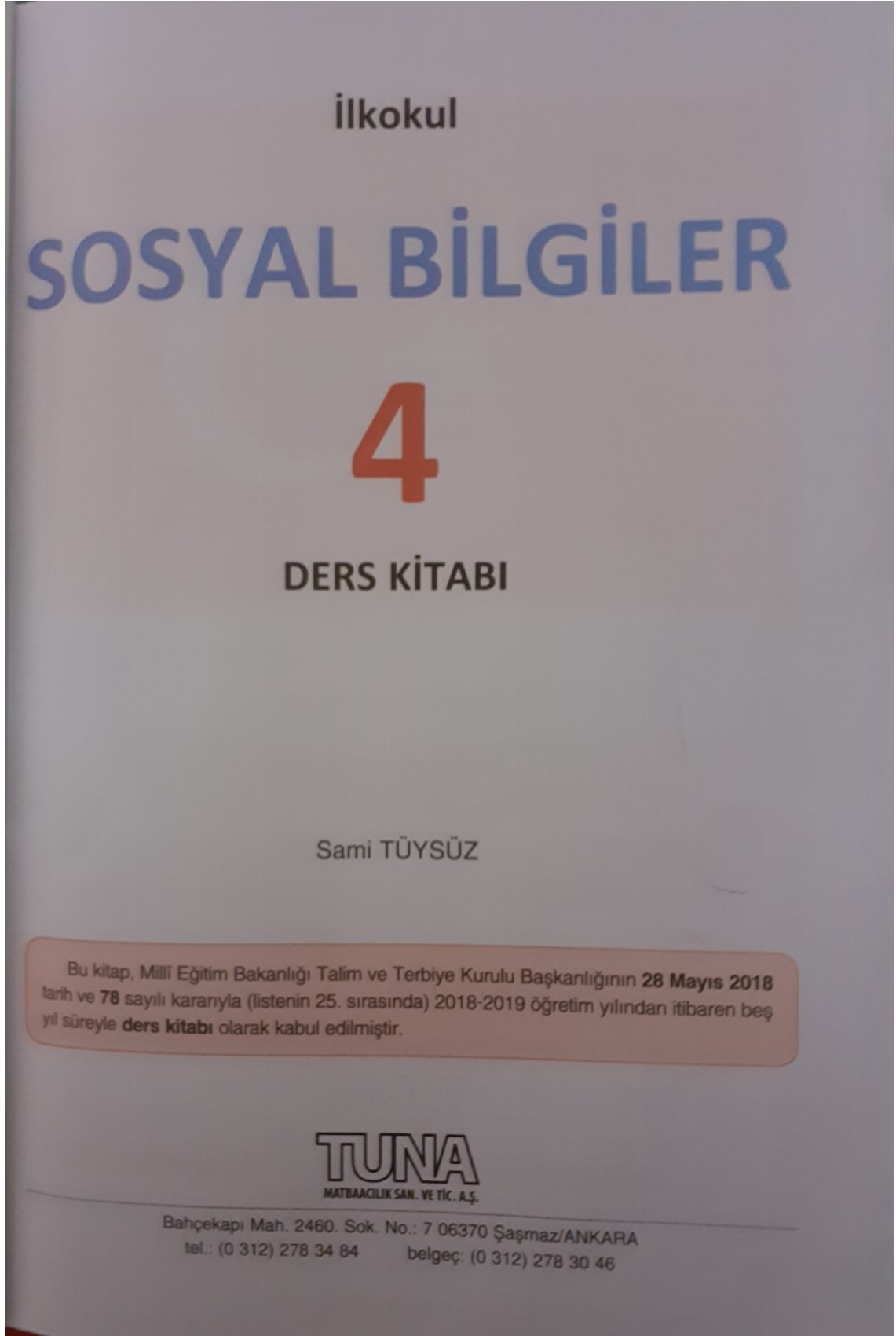
İLKOKUL

SOSYAL
BİLGİLER

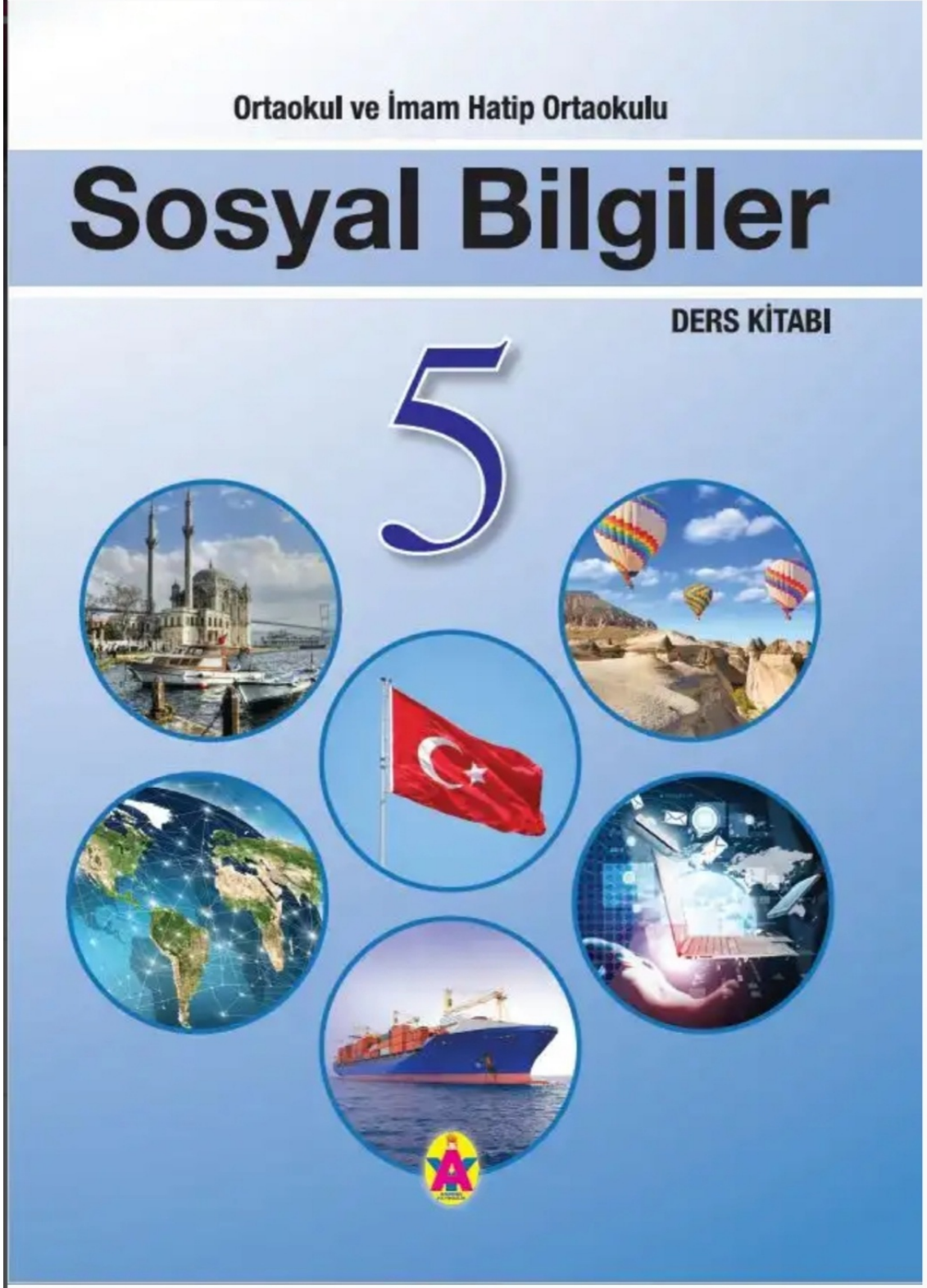
DERS KİTABI

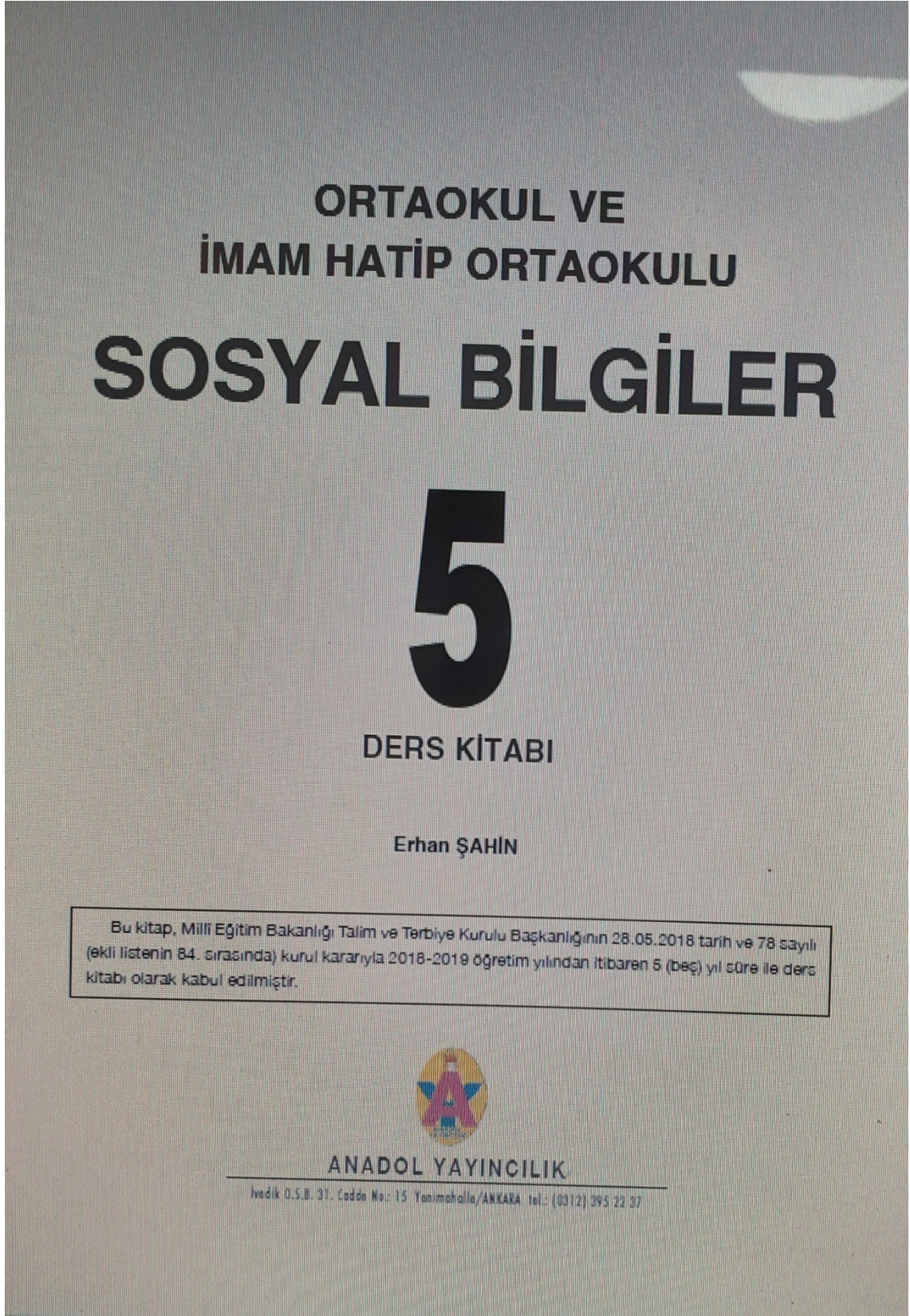

Ek 2. Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İç Kapağı

Ek 3. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı Dış Kapağı

Ek 4. Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı İç Kapağı

Ek 5. Özgeçmiş

Adı Soyadı	Hüseyin NAR
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 23.07.1983 / Sivas
İletişim Bilgileri	Tel: 0 544 683 1795 E-posta: narhuseyin@hotmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: 1198-2001 Sivas İmam Hatip Lisesi Lisans: 2003-2007 Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Lisans: 2010-2014 Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi Ön Lisans: 2016-2018 Anadolu Üniversitesi İlahiyat Yüksek Lisans: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Eğitimi Yüksek Lisans Programı
İş Deneyimi	2006–2008: Sivas Tüdemtaş AŞ. Memur 2008-2010: Milli Eğitim Bakanlığı Tokat Yeşilyurt İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü YİBO Sınıf Öğretmeni 2010-halen: Milli Eğitim Bakanlığı Tokat İl Milli Eğitim Müdürlüğü Beşören İlkokulu Sınıf Öğretmeni
